

Uppdrag i regleringsbrevet 2012

- *Effekter av massfondbytesstoppet*

1 Sammanfattning och beslut

I april 2011 fattade regeringen beslut om att stoppa massfondbyten via robot inom premiepensionssystemet. I maj 2011 gav regeringen Pensionsmyndigheten i uppdrag att vidta it-tekniska åtgärder för att realisera stoppet. Stoppet genomfördes den 1 december 2011 och berörde de företag som erbjöd förvaltnings- samt visatjänster kopplade till premiepensionssystemet.

De problem som föranledde regeringsbeslutet sammanfattas i Pensionsmyndighetens massfondbytesutredning per 2011-03-15 enligt följande.

- Hög belastning för Pensionsmyndigheten och premiepensionssystemet
- Med massfondbyten följer likviditetsproblem som påverkar fondmarknadens funktionssätt negativt.
- Tjänsterna är svåra att värdera och är i regel en dålig affär för pensionsspararen.
- Det är svårt att utifrån dagens regelverk tillgodose de konsumentskyddsaspekter som finns beträffande tjänsterna.
- Vissa av företagen agerar på ett sätt som gör att pensionssparare tror att tjänsterna är en del av Pensionsmyndighetens verksamhet.

I Pensionsmyndighetens regleringsbrev för 2012 uppdras myndigheten att besvara följande frågeställningar.

Pensionsmyndigheten ska göra en redovisning av genomförandet av uppdraget att stoppa massfondbyten genom tekniska åtgärder och vilka effekter stoppet har fått. I det sammanhanget ska det utvärderas om s.k. massrådgivning fortfarande utgör ett problem. Återrapporering ska ske till Regeringskansliet (Finansdepartementet) senast 20 september 2012

2012-09-19

Pensionsmyndighetens svar kan i korthet sammanfattas som att:

- Massfondbytesstoppet har genomförts som planerat
- Problem avseende likviditet och hög belastning har i stor utsträckning åtgärdats
- Misstänkta intrångsförsök har förekommit och att helt stoppa massfondbyten via robotinskjutning kräver en mer avancerad säkerhetslösning än dagens captcha, det vill säga e-legitimation.
- Problem relaterade till bristande konsumentskydd kvarstår även efter massfondbytesstoppet. Det är troligen ungefär samma antal pensionssparare som köper tjänster idag som före stoppet och det är fortfarande svårt att förstå vad de produkter och tjänster som säljs innebär. För att komma till rätta med detta krävs åtgärder från fler aktörer än Pensionsmyndigheten.

Sammanfattningsvis utifrån de problem som listades i massfondbytesutredningen 2011-03-15 görs därför följande bedömning.

Problembeskrivning	Är problemet löst?
Hög belastning för Pensionsmyndigheten och pensionssystemet	JA
Med massfondbyten följer likviditetsproblem som påverkar fondmarknadens funktionssätt negativt	JA
Tjänsterna är svåra att värdera och är i regel en dålig affär för pensionsspararen	NEJ
Det är svårt utifrån dagens regelverk att tillgodose de konsumentskyddsaspekter som finns beträffande tjänsterna	NEJ
Vissa av företagen agerar på ett sätt som gör att pensionsspararna tror att tjänsterna är en del av Pensionsmyndighetens verksamhet	NEJ

När det gäller det bristande konsumentskyddet återkommer Pensionsmyndigheten i redovisningen av regleringsbrevsuppdraget "*Pensionsmyndighetens roll för att stärka konsumenternas ställning på Pensionsområdet*".

2012-09-19

2 Bakgrund

En utgångspunkt för premiepensionssystemet är att pensionsspararna själva har möjlighet att bestämma om förvaltningen av de medel som fonderas för deras räkning. Att stärka den enskildes inflytande över sin pension var ett av motiven bakom införandet av premiepensionen.

Riksdag och regering har uttalat att det ska finnas en mångfald i fondutbytet inom premiepensionssystemet och att systemet ska vara öppet, det vill säga med ett fritt tillträde för de fonder som uppfyller kraven.¹ På Pensionsmyndighetens fondtorg finns idag drygt 800 fonder att jämföra med cirka 450 fonder år 2000.

Hos Pensionsmyndigheten finns individuella premiepensionskonton för varje pensionssparare. Pensionsspararen kan med hjälp av en PIN-kod eller med e-legitimation logga in på Pensionsmyndighetens webbplats för att se informationen på sitt konto och göra önskade fondbyten. Pensionsspararen kan även genomföra ett fondbyte genom att beställa en förtryckt blankett hos Pensionsmyndigheten som sedan skickas till pensionsspararens folkbokföringsadress och fylls i av pensionsspararen. Pensionsspararen kan göra valfritt antal byten och bytena är kostnadsfria.

Samtidigt som utbudet på Pensionsmyndighetens fondtorg ökat markant sedan starten 2000 har det vuxit fram en marknad för olika typer av tjänster med anknytning till premiepensionssystemet. Tjänsterna kan delas in i följande huvudkategorier.

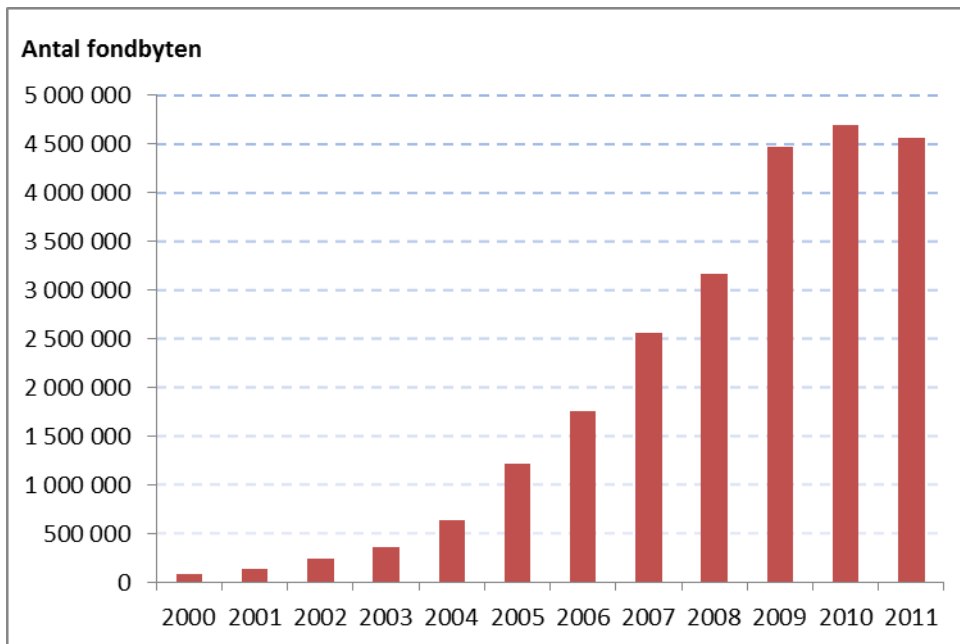
- *Rådgivningstjänster* som omfattar rekommendationer och placeringsalternativ av individuell karaktär. Tjänsterna syftar till att lämna rekommendationer och placeringsalternativ som är utformade efter kundens behov och förutsättningar. Rådgivningstjänster kan emellertid vara av mycket varierande slag, men har sällan koppling till pensionsspararnas individuella konton. Förekomsten av rådgivningstjänster genererar omfattande och samtidig handel i premiepensionssystemet och koncentreras då ofta till ett fåtal fonder. Själva fondbytet initieras emellertid av spararen själv, till skillnad från vad som är fallet med förvaltningstjänster. Massfondbytesstoppet påverkar inte möjligheten att erbjuda dessa tjänster.
- *Visatjänster* innebär att pensionsspararen genom företagets webbplats kan få allmän information om premiepensionssystemet. Visatjänster innebär också att pensionsspararen kan se information från sitt premiepensionskonto på företagets webbplats. Pensionsspararen lämnar då ut sin PIN-kod till företaget som sedan hämtar den aktuella informationen på Pensionsmyndighetens webbplats genom robotinskjutningar. Pensionsspararen kan även få möjlighet att beställa ett fondbyte via företagets webbplats och anger då i leverantörens webbmiljö vilka fondval som önskas. Företaget loggar därefter in på Pensionsmyndighetens webbplats och genomför fondbytet på samma sätt som beskrivs nedan avseende förvaltningstjänster.
- *Förvaltningstjänster* innebär att ett företag på uppdrag av sina kunder förvaltar deras premiepensionskonton och beställer fondbyten för kundernas räkning. Via ett fullmaktsavtal överlåter pensionsspararen förvaltningen av sitt premiepensionskonto till en förvaltare och ger denne mandat att fatta löpande placeringsbeslut

¹ Krav enligt UCITS IV

utan föregående kontakt med spararen. Förvaltaren tar alltså i praktiken över rådgivningen över kundens premiepensionskonto. Den tjänst som leverantörerna erbjuder är en typ av aktiv förvaltning. Denna förvaltning är transaktionsintensiv och innebär att en placerare försöker öka portföljens avkastning genom regelbunden omplacering. Förutom fullmaktsavtal lämnar pensionsspararen ut sin PIN-kod så att företaget kan genomföra fondbyten på Pensionsmyndighetens webbplats. Företaget realiserar sitt förvaltningsuppdrag genom användning av så kallade robotinsjukningar, vilket innebär att en dator programmeras med personnummer, PIN-kod och valt fondbyte. Leverantören gör inloggningar för alla kunder i en följd. Företagen loggar alltså in på ett stort antal personliga konton under kort tid och genomför fondbyten åt kunderna. Det innebär att samma fondbyte kan göras för uppemot 100 000 pensionssparare. Det är då inte fråga om individuella fondbyten utan om massbyten. Detta genererar stora samtidiga handelsflöden in i och ut ur de berörda fonderna.

Massfondbyten via robot har kraftigt ökat aktiviteten på Pensionsmyndighetens fondtorg. Nedanstående figur 1 visar utvecklingen av antal fondbyten mellan 2000-2011. Vår bedömning är att cirka 75 procent av fondbytena under 2011 avsåg massfondbyten via robot.

Figur 1: Antal fondbyten per år på Pensionsmyndighetens fondtorg, 2000-2011

Källa: Pensionsmyndighetens årsredovisning 2011

3 Varför ville regeringen ha ett stopp för massfondbyten via robot?

Den 5 april 2011 fattade Pensionsgruppen beslut om att stoppa massfondbyten via robot inom premiepensionssystemet. Den 5 maj gav regeringen Pensionsmyndigheten i uppdrag att vidta IT-tekniska åtgärder för att realisera stoppet. Uppdraget sammanfattades såsom att:

”Regeringen uppdrar åt Pensionsmyndigheten att vidta IT-tekniska åtgärder som omöjliggör massfondbyten inom premiepensionssystemet. De tekniska förändringarna ska dock genomföras först efter att myndigheten har utvärderat om andra åtgärder bör vidtas samtidigt som massfondbyten stoppas, såsom en förändring av myndighetens rabattmodell. Samtliga förändringar ska vidare genomföras efter samråd med Finansinspektionen, berörda aktörer och på ett sådant sätt samt vid en sådan tidpunkt att övergången blir så smidig som möjligt för premiepensionsspararna.”

Orsakerna till att regeringens uppdrag till Pensionsmyndigheten var flera. De viktigaste sammanfattas enligt nedan.

Brister i konsumentskyddet

Regeringen ansåg att det utifrån dagens lagstiftning på området var svårt att tillgodose de konsumentskyddsaspekter som finns beträffande tjänsterna. De tjänster som erbjudits har i många fall visat prov på sådana brister att de kan sättas ifråga ur ett konsumentskyddsperspektiv. Det är till exempel inte ovanligt att de pensionssparare som kontaktats av ett rådgivnings- eller förvaltningsföretag inte har förstått att avtal ingåtts med företaget eller hur man kommer ur det påstådda avtalet.

Såväl Konsumentverket som Pensionsmyndigheten följde upp ärenden som rörde de aktuella tjänster och därigenom kunnat konstatera att pensionssparare framfört klagomål över exempelvis faktureringen av tjänsterna, möjligheten att komma i kontakt med företagen och möjligheten att utnyttja sin ångerrätt. Marknadsföringen från vissa företag hade varit aggressiv och i Konsumentverkets uppföljning framkom att några företag även i övrigt använt marknadsföringsmetoder som strider mot marknadsföringslagen.

Därutöver konstaterade Konsumentverket att pensionsspararnas integritet riskerades genom det avtal som ingåtts med ett företag, eller i övrigt genom ett otillbörligt användande av uppgifter om deras fondval i premiepensionssystemet. Den växande marknaden för förvaltningstjänster medförde ökade möjligheterna till riktad marknadsföring av andra produkter och tjänster än de som primärt avtalats om och som avsåg hanteringen av premiepensionen. Det fanns därmed en risk för att kontouppgifter användes för andra syften än de avsedda, till exempel i samband med riktad marknadsföring och försäljning av andra finansiella produkter och tjänster.

Förvaltningstjänsterna var dessutom svåra att värdera och var i regel en dålig affär för pensionsspararen. De avgifter som pensionsspararna betalade för förvaltningstjänsterna varierade och ibland ingick de som en del av ett större tjänstepaket. Med anledning av att avgiftsnivåerna varierade och att tjänsterna var olika paketerade var det generellt sett svårt för pensionsspararna att jämföra tjänster och priser på förhand.

För den genomsnittlige pensionsspararen var det svårt att utvärdera huruvida den förvaltaren han eller hon valt hade nått upp till börsindex, gett avkastning motsvarande den förvaltningsavgift som skulle betalas och dessutom överträffat index.

Det fanns med andra ord uppenbara svårigheter för förvaltningsföretagen att prestera ett resultat av förvaltningen som dels kompenserade för avgiftsuttaget, dels gav en ofta utlovad överavkastning. Samma problem hade naturligtvis rådgivningstjänsterna.

Otydligt vilka som står bakom förvaltningstjänsterna

Flera rådgivnings- och förvaltningsföretag agerade på ett sådant sätt att det fanns risk för att Pensionsmyndigheten uppfattades som leverantör av tjänsterna. Den information företagen lämnade uppfattades som myndighetsinformation. Pensionsmyndighetens kundservice fick regelbundet samtal där pensionssparare ställde frågor om tjänsterna eller uttryckte klagomål i tron att det var myndigheten som stod bakom dem. Även Konsumentverket drog slutsatsen att många konsumenter trodde att dessa företag hade något med Pensionsmyndigheten att göra, bland annat med anledning av att en del tjänster relaterade till ordet pension och ”PPM”. Förutom den förvirring som uppstod för pensionsspararna fanns risk för ett minskat förtroende för Pensionsmyndigheten och för premiepensionssystemet.

Likviditetsproblem och onödiga kostnader

Massfondbyten via robot innebär att stora volymer i vissa fonder köps och säljs vid ett och samma tillfälle, och medför därför stora likvidflöden in och ut ur dessa fonder. De stora flödena genererar i sin tur höga transaktionskostnader som tas ut i form av lägre avkastning i de berörda fonderna. Det är således de kvarvarande fondspararna som står för dessa kostnader, det vill säga de sparare som har sina premiepensionsmedel placerade i de berörda fonderna samt de sparare utanför premiepensionssystemet som har medel placerade i dessa fonder.

Massfondbyten kan medföra likviditetsproblem hos fondbolagen när det handlar om mindre fonder och fonder som placerar på små marknader. För att klara stora flöden måste en större del av fondernas kapital behållas som likvida medel än vad som annars hade varit optimalt och effektivt. Det finns ingen informationsplikt för förvaltningsföretagen när det gäller transaktioner i premiepensionssystemet. På den finansiella marknaden är policyn att stora transaktioner ska aviseras mellan sju och tio dagar i förväg.

De likviditetsproblem som drabbade fonderna riskerade att leda till avregistreringar som urholkar fondtorget. Det är mindre fonder och fonder som placerar på små marknader som drabbas mest av likviditetsproblem. Om dessa nischfonder skulle försvinna från fondtorget blir utbudet mer likriktat än idag.

Ökad belastning för Pensionsmyndigheten och premiepensionssystemet

Massfondbyten initieras av så kallade robotar som tjänsteleverantörerna programmerar att utföra olika uppdrag. De vanligaste uppdragen är att hämta information om fondinnehav, årsbesked och pensionsspararens fondtransaktioner samt att utföra fondbyten. Användningen av robotar kräver hög it-kapacitet (maskinellt och personellt) hos Pensionsmyndigheten för att säkerställa att inga störningar uppstår. Det kan vidare vara

svårt att upptäcka en it-attack mot myndigheten eftersom en sådan kan förväxlas med en robotinskjutning.

De direkta och indirekta kostnader som har uppstått och skulle uppstå för att hantera ovanstående problem drabbar pensionsspararna eftersom premiepensionsverksamheten finansieras av avgifter.

Ett ökat antal massfondbyten och omsättningsvolymerna medförde ökade kreditkostnader samt kurs- och valutarisker för premiepensionssystemet. Dessa antogs öka linjärt med den totala fondförmögenheten och antalet fondbyten.

En ökning av antal massfondbyten och omsättningsvolymerna skulle kunna medföra att Pensionsmyndigheten får reella problem med kapaciteten i webbkanalen och i bakomliggande handelssystem.

Pensionsmyndighetens tekniska lösning (webbplatsen, ärendehanterings-, fondhandels- och telefonisystemet) påverkades av de massfondbyten som tjänsterna genererade.

4 Hur genomfördes stoppet?

Stoppet av massfondbyten via robot genomfördes 1:a december 2011 genom att Pensionsmyndigheten införde en så kallad captcha-lösning. Inför stoppet genomfördes ett flertal informationsinsatser. Tidpunkten för stoppet bestämdes utifrån såväl interna som externa aspekter.

Inför stoppet genomförde även Pensionsmyndigheten en utvärdering av myndighetens rabattmodell för att säkerställa att modellen är neutral mot olika fondtyper. Rabattmodellen syftar till att förbättra villkoren för spararna genom att fondbolagen ger rabatt på förvaltningskostnaden enligt ett särskilt system. Utvärderingen visade att det inte fanns någon anledning att förändra rabattmodellen i samband med massfondbytestoppet. Den befintliga modellen är konkurrensneutral och värnar om ett brett fondutbud samt är till stor nytta för pensionsspararna.

4.1 Teknisk lösning

Regeringens uppdrag angav att det är tillvägagångssättet att göra massfondbyten genom robotinskjutningar som ska förhindras. Därför beslöt Pensionsmyndigheten att en captcha-lösning skulle införas. Captcha är en metod som används exempelvis vid registrering på webbsidor för att säkerställa manuell användning och för att förhindra registrering med hjälp av automatiska program (robotar). Lösningen innebär att användaren läser av och skriver in några förvrängda eller överlappande teckenkombinationer (vanligtvis 6-8 tecken). Captcha anses relativt lätt för människor att läsa medan det är svårare för robotar att avläsa dem.

I enlighet med Pensionsmyndighetens rapport till regeringen och det beslut som Pensionsgruppen² därav fattade förhindras även all informationshämtning via robot, så kallade visatjänster. Aktörer som vill tillhandahålla en informationstjänst hänvisas därför till att bygga upp en distribuerad webblösning tillsammans med Min Pension, alternativt till det ombuds-förfarande som beskrivs nedan. Pensionsmyndigheten lämnar enbart ut information på papper och inget elektroniskt.

4.2 Möjlighet att använda ombud

Stoppet av fondbyten via robot påverkade inte den enskildes rätt att använda sig av ombud vid sina kontakter med Pensionsmyndigheten.

Den som vill anlita ombud för att låta någon annan beställa fondbyten för sin räkning, kan precis som tidigare göra detta genom att antingen lämna över sin personliga kod till ombudet eller beställa hem en eller flera fondbytesblanketter och skicka över dessa till ombudet som sedan beställer byte på blankett för spararens räkning. Ombudet gör därefter byten eller hämtar information manuellt, precis på samma sätt som om pensionsspararen själv gör det.

² Pensionsgruppen består av företrädare för de fem partierna som står bakom pensionsöverenskommelsen (S, M, FP, C och KD). Gruppen ska värna överenskommelsen och vårda pensionsreformen och dess grundläggande principer.

4.3 Utvärdering av rabattmodellen

I enlighet med uppdraget utvärderade Pensionsmyndigheten om förändringar i rabattmodellen behöver vidtas samtidigt som de tekniska åtgärderna realiseras. Anledningen till utvärderingen var att säkra att rabattmodellen inte missgynnar olika fondtyper då så kallade fond-i-fondlösningar förväntades öka efter massfondbytesstoppet.

Nuvarande rabattvillkor bygger, så långt det är möjligt, på generellt utformade regler. Allmänt tillämpliga regler underlättar förståelsen för rabattmodellen samtidigt som risken för regelarbitrage minimeras. Härigenom säkerställs även att konkurrensen mellan fondförvaltarna inte snedvrids samt att rabattskillnader baseras på objektiva olikheter och marknadsmässiga grunder.

Rabattmodellen är fondneutral och fokuserar på pensionsspararnas kostnader (TER³) – oavsett fondtyp. Fondbolag med ett stort förvaltad kapital i systemet, betalar mer i rabatt per investerad krona än ett fondbolag med lägre förvaltad kapital. En fond med höga förvaltningskostnader som tar sig uttryck i högre avgifter betalar mer i rabatt per investerad krona än en fond av samma typ med lägre kostnader. Fond-i-fond-lösningar har ofta höga avgifter och får därmed högre krav på rabatter, liksom andra fondtyper med höga kostnader.

Pensionsmyndighetens utvärdering av rabattmodellen och myndighetens samlade bedömning är att den fungerar bra och är till stor nytta för pensionsspararna. Modellen är konkurrensneutral och värnar om ett brett fondutbud. Pensionsmyndigheten ser därmed inga skäl att förändra rabattmodellen i samband med att it-tekniska åtgärder vidtas för att stoppa massfondbyten.

4.4 Val av tidpunkt

Vid valet av tidpunkt för att stoppa massfondbyten via robot tog Pensionsmyndigheten hänsyn till såväl interna som externa aspekter.

De interna aspekterna avsåg det rent it-mässiga arbetet med att utforma de tekniska hindren i form av captcha-lösningen, men även förberedelse för informationsinsatser för att ge pensionsspararna insikt om förändringen, ge dem förutsättningar att säga upp eller ändra tjänsten samt ge externa aktörer rimliga förutsättningar att ställa om sin verksamhet. I samband med detta erbjöds alla kända aktörer att träffa representanter för Pensionsmyndigheten för att beskriva det omställningsarbete man stod inför, vad det innebar för premiepensionsspararna och vilken tidplan som gav smidigast möjliga övergång. Därutöver träffade myndigheten även representanter för branschorganisationerna Fondbolagens förening och SvePen.

Aktörerna hade olika affärssituationer vilket innebar att ett eventuellt omställningsarbete skulle variera mellan företagen. Gemensamt för alla var att det fanns ett intresse att erbjuda tjänster via fondtorget. Handläggningstiden hos Finansinspektionen respek-

³ Pensionsmyndigheten använder Fitzrovias definition av TER, Total Expense Ratio, som underlag för beräkning av prisreduktion. I TER ingår fondens samtliga kostnader för föregående år, förutom transaktions- och räntekostnader, valutakursförluster och kupongskatt. Storleken på prisreduktionen beror dels på fondens TER, dels på Pensionsmyndighetens totala innehav i fondbolagets fonder.

Begreppet TER ersätts under år 2012 med ”Årlig avgift” där den resultatbaserade avgiften lyfts ut och särredovisas.

tive Pensionsmyndigheten var därför avgörande för aktörernas förutsättningar att göra övergången så smidig som möjligt för premiepensionsspararna.

Mot bakgrund av ovan nämnda aspekter och att Pensionsgruppens beslut tillkännagavs den 5 april beslutade Pensionsmyndigheten att stopp mot massfondbyten via robot skulle inträda den 1 december 2011.

4.5 Informationsinsatser

Inför stoppet av massfondbyten via robot genomförde Pensionsmyndigheten informationsinsatser riktade till de pensionssparare som sannolikt anlidade visa- och rådgivningstjänster. Förutom allmän information på första sidan på Pensionsmyndighetens webbplats så utgjordes informationsinsatserna av utskick av brev till de pensionssparare som myndigheten antog anlidade förvaltningsbolagens tjänster. Därutöver genomfördes massmediaaktiviteter.

Brevet skickades ut under en till två veckors tid i september 2011 till cirka 515 000 personer. Rubriken i brevet löd *"Låter du ett företag byta dina premiepensionsfonder? Läs här om vilka alternativ du har."* och beskrev bakgrunden till regeringsbeslutet samt listade i punktform de viktigaste sakerna spararna skulle tänka på som konsument och kund hos något av bolagen. I brevet påminde Pensionsmyndigheten även om att alla avgifter urholkar sparandet och att det är liten chans att tjänsterna lönar sig. Brevet i sin helhet bifogas som bilaga 1.

Under våren 2011 presenterades stoppet av regeringen och det var då en hel del artiklar i pressen. Den 21 september skickade Pensionsmyndigheten ut ett eget pressmeddelande om massfondbytesstoppet. Det blev dock mycket lite aktiviteter i massmedia med anledning av själva stoppet. Under första halvåret fanns det en ganska stor publicitet om stoppet för massfondbyten medan det under hösten skrevs betydligt mindre om det. I november toppades myndighetens nyheter snarare av att myndighetens nya Fondvalsguide presenteras.

2012-09-19

5 Vilka effekter har stoppet fått?

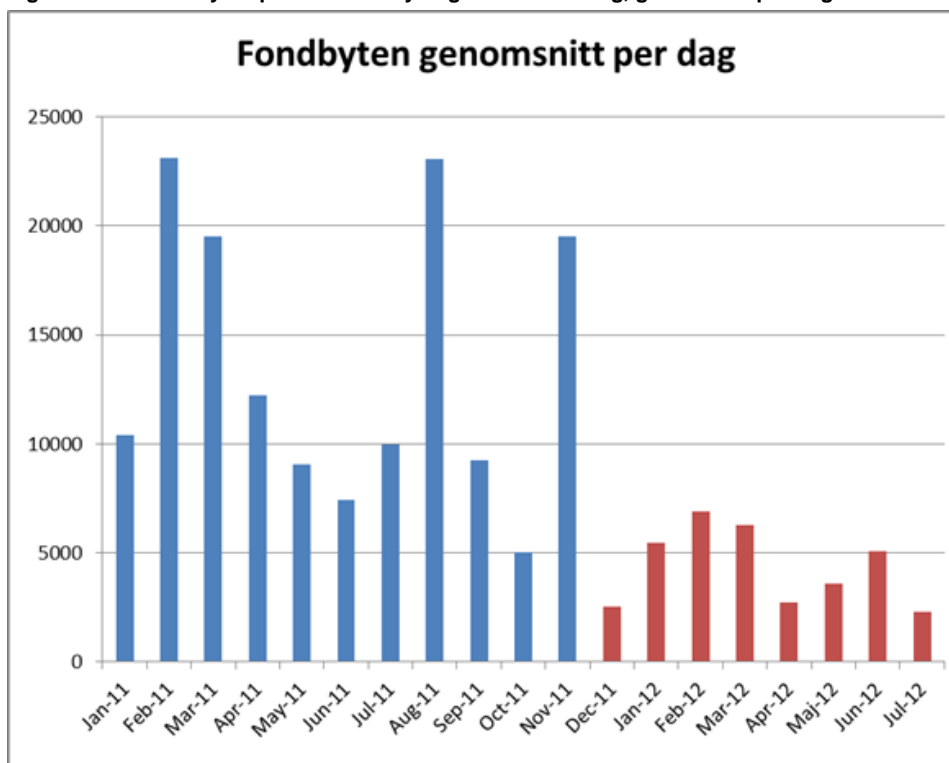
Effekter av själva stoppet för massfondbyten via robot beskrivs nedan i avsnitt 5.1 och 5.2. I korthet kan sägas att massfondbyten via robot inte längre är ett problem.

I avsnitt 5.3–5.5 beskrivs sedan de tjänster som finns på marknaden och den utveckling som skett efter massfondbytesstoppet. Där konstateras bland annat att konsumentskyddet i flera aspekter är svagt inom området.

5.1 Utveckling av antal fondbyten

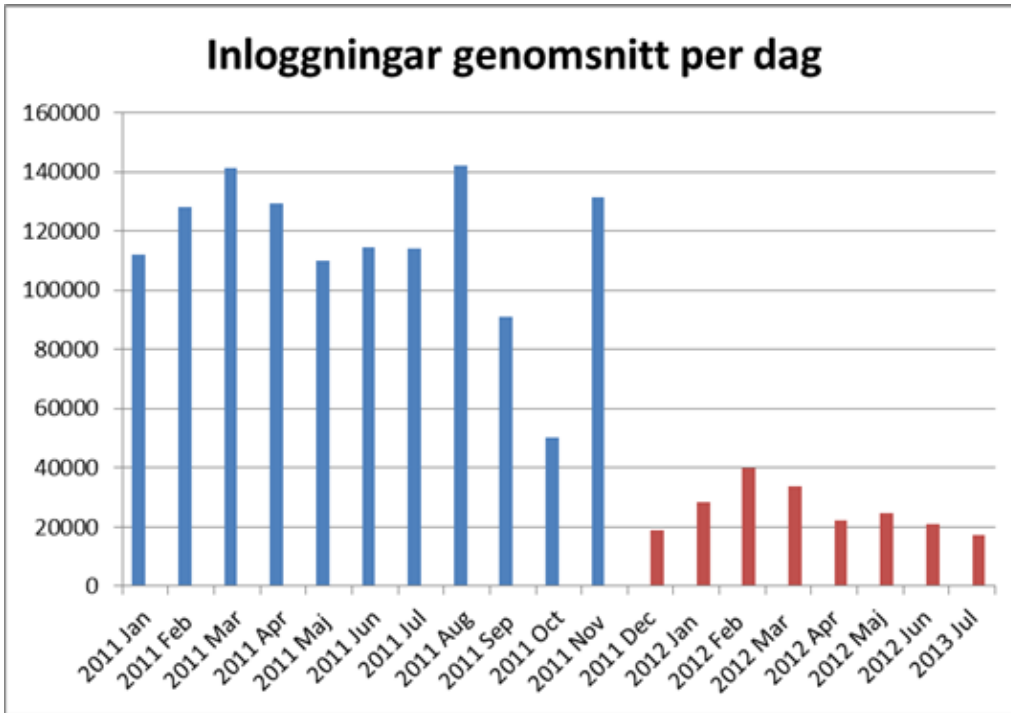
Både räknat i antal fondbyten och fondbytesbelopp i fondhandeln har det skett en markant minskning under 2012 jämfört med tidigare. Med stor sannolikhet är minskningen hänförlig till stoppet av massfondbyten via robot. Nedanstående grafer visar genomsnittligt antal fondbyten per dag, antal inloggningar på pensionsmyndigheten.se avseende fondbyten samt extern fondhandel i kronor. Samtliga grafer påvisar samma trend, att det skett en klar minskning av antal fondbyten efter 1:a december. Trenden verkar också vara stabil.

Figur 2: Antal fondbyten på Pensionsmyndighetens fondtorg, genomsnitt per dag 2011-2012

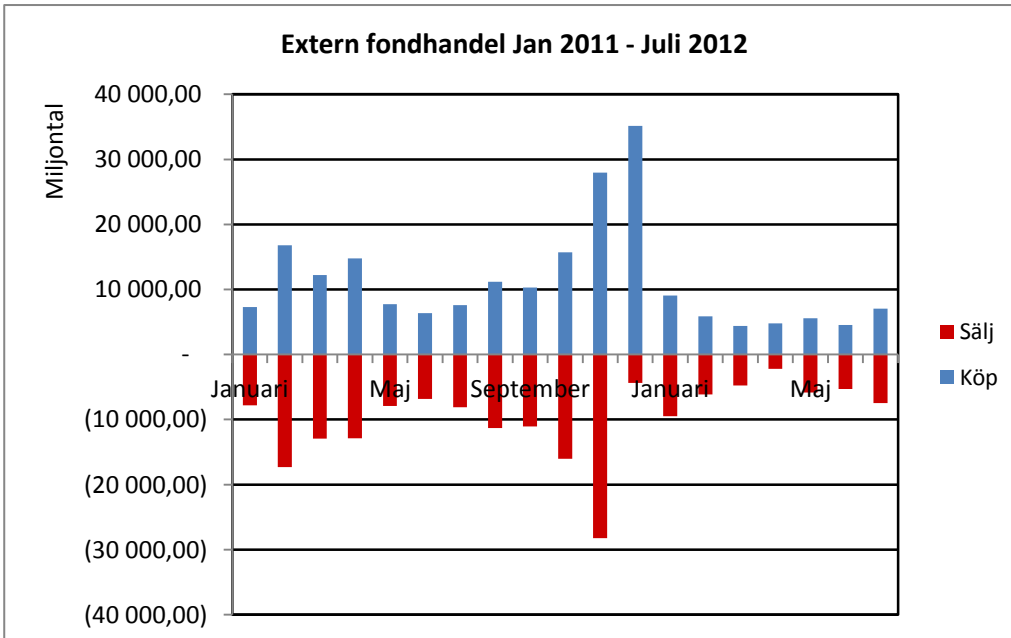
Källa: Pensionsmyndigheten

Figur 3: Antal inloggningar till Pensionsmyndighetens fondtorg, genomsnitt per dag 2011-2012

Källa: Pensionsmyndigheten

Figur 4: Köp och försäljningar av fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg (m.kr) 2011-2012

Källa: Pensionsmyndigheten

De relativt stora variationerna i antalet fondbyten per månad efter 1:a december kan huvudsakligen förklaras av att större fondbolag gjort en överföring från de tidigare portföljsammansättningarna till egna fonder, och då främst till bolagets fond-i-fonder. En sammanställning av fondbyten vecka för vecka efter stoppet för massfondbyten bifogas som bilaga 2. Vissa av dessa överföringar är volymmässigt så pass stora att det är tveksamt, eller till och med osannolikt att de kan ha genomförts helt manuellt. Pensionsmyndigheten saknar dock möjligheter att kontrollera detta varför det inte kan konstateras att så är fallet.

Under vecka 26 pågick en omfattande fondhandel då de två förvaltningsbolagen Solidar och Indecap lade ner fonder och samtidigt satte upp nya fond-i-fonder. Detta har även lett till en väsentligt ökat ianspråktagande av Pensionsmyndighetens fondhandelskredit.

Uppskattningsvis gjordes 70-90 procent av fondbytena av privatpersoner under andra kvartalet 2012 om man räknar bort de flyttningar till egna fonder som Solidar och Indecap gjort (se bilaga 2). I regel genomförs cirka 2 500 fondbyten en vardag och cirka 1 500 byten under en helg. Större volymer (5 000-10 000) enstaka dagar orsakas troligen av rekommendationsbrev från till exempel ett rådgivningsföretag. I genomsnitt har antal fondbyten per dag efter 1 december varit drygt 4 300, att jämföra med cirka 13 500 fondbyten per dag innan massfondbytesstoppet, en minskning med 68 procent.

Eftersom alla större kvarvarande förvaltningsbolag nu flyttat till egna fonder tror vi att det blir cirka 3000 fondbyten per dag i framtiden. Jämfört med före 1 december blir det en minskning med 78 procent.

Sedan massfondbytesstoppet 1:a december till halvårsskiftet 2012 har antal fond-i-fonder på fondtorget ökat med cirka 20 stycken till 67 stycken. Kapitalet i fond-i-fonder har under samma period nästan fördubblats och utgör 16,2 procent av totala fondkapitalet vid halvårsskiftet 2012.

5.2 Misstänkta intrångsförsök

Sedan Pensionsmyndigheten den 1:a december 2011 införde captcha-lösningen i syfte att stoppa robotinskjutningar i myndighetens it-system har det observerats troliga försök att kringgå stoppet, det vill säga misstänkta intrångsförsök. I ett fall rörde det sig om ett medvetet massfondbyte då ett fondbolag inte hann flytta till egna fond-fonder innan massfondbytesstoppet utan gjorde det efteråt. I övrigt rör det sig sannolikt om olika typer av halvmaskinella förfaranden. Vid ett halvmaskinellt förfarande lämnas personnummer, PIN-kod och captchakoden manuellt. Övriga moment i fondbytesbeställningen sker därefter maskinellt genom en teknik med robotinskjutning i myndighetens it-system. Som mest har ett bolag under två dagar flyttat drygt 300 miljoner kronor in i en fond och cirka 65 000 pensionssparare berördes av dessa fondbyten (se bilaga 2). Som en konsekvens av detta höjdes säkerhetsnivån på Pensionsmyndighetens captcha-lösning under mars 2012.

Även därefter har misstänkta försök till intrång skett, men de har varit av mindre omfattning. Berörda företag har till stor del valt att flytta kundernas premiepensions-

medel i första hand till fond-i-fonder knutna till företaget . Det mesta tyder på att stoppet mot massfondbyten respekteras av allt fler företag.

För att tekniskt helt förhindra möjligheterna till hel- eller halvmaskinella massfondbyten krävs förmodligen en lösning med e-legitimation. Pensionsmyndigheten har begränsade möjligheter att eftersöka om intrångsförsök har skett då myndigheten inte är en tillsynsmyndighet. Pensionsmyndigheten kan därför bara misstänka att intrångsförsök sker och göra antaganden av hur de genomförs. Pensionsmyndigheten har därför varit i kontakt med såväl Datainspektionen som Finansinspektionen för att efterhöra vilket stöd som dessa myndigheter kan ge. Mer om detta i avsnitt 5.5.

5.3 Utveckling av förvaltningstjänsterna efter stoppet av massfondbyte den 1 december 2011

Pensionsmyndigheten har tidigare i en särskild rapport undersökt hur de företag som erbjöd förvaltningstjänster informerade på sina hemsidor om massfondbytesstoppet och om vilka följder stoppet skulle få för utformningen av företagets tjänster och produkter. Rapporten finns publicerad på myndighetens hemsida.⁴

Rapporten visade att de 18 undersökta företagen hade valt att hantera följderna av stoppet på olika sätt. Generellt sett gav de dock knapphändig information om stoppet. Informationen var många gånger otydlig och det kunde vara svårt för läsaren att förstå att fondbyten inte skulle komma att utföras lika ofta på myndighetens fondtorg. Likaså kunde det vara svårt att förstå om företagets produkt var fond, fond-i-fond eller portföljer baserade på fonder och/eller fond-i-fonder. Det var således relativt hög sannolikhet att de flesta av de berörda pensionsspararna inte förstod att dels förvaltningstjänsten och produkterna hade förändrats, dels den nya utformningen av tjänsterna och produkterna.

En del av företagen gav dessutom en otydlig bild av företagets verksamhet på sina hemsidor. Utifrån den otydliga informationen kunde det vara svårt att förstå skillnaden mellan dels företagets produkter och premiepensionen, dels företagets verksamhet och Pensionsmyndighetens verksamhet. Vid årsskiftet 2011/2012 tog cirka 45 procent av företagen i undersökningen ut en extra avgift vid sidan av premiepensionssystemet för förvaltningen av premiepensionsmedlen.

I samband med nuvarande regleringsbrevsuppdrag har Pensionsmyndigheten uppdaterat undersökningen med avseende på om företagen tar ut den extra avgiften för förvaltning av premiepensionsmedel samt utformningen av företagets tjänster och produkter. Vi har även undersökt den hemsidesinformation företagen ger om sitt utbud. Det är i stort sett samma företag som ingår i denna uppdatering. En förändring är dock att företaget Festival Fondservice har upphört med sin verksamhet och att Festival Pension har tillkommit. Företagen som ingår i kartläggningen framgår i nedanstående tabell.

⁴ Pensionsmyndighetens rapport "Kartläggning av hur förvaltningstjänsterna ser ut efter stoppet av massfondbyten den 1 december 2011", VER2012-47.

Tabell 1: - De företag som ingår i kartläggningen samt deras produkter kopplade till förvaltningstjänst för premiepension, enligt företagens hemsidor per den 1 juni 2012.

Företag	Extra avgift per år	Produkt	Efterlevande-skydd före pensionstid	Individuell samlad info. om pensionen	Premiepensionsprognos ⁵	Antal kunder ⁶
Advisor	595 kr	Diskretionär förvaltning och fond-i-fond	Ja	-	Ja	10 000
Aktiva fonder	-	Fond-i-fond	-	-	-	-
Avanza	-	-	-	-	-	-
Cicero Fonder	-	Fond-i-fond	-	-	-	10 500
Festival Pension	-	Independents fond-i-fonder	-	På väg?	-	-
Fondbytesprogrammet	-	Fond-i fond	-	-	-	16 000
Indecap	660 kr	Diskretionär förvaltning. Diskretionär förvaltning baserat på fond-i-fond på väg?	Ja	-	-	40 000
Independent Investment Group	-	Fond-i-fond	-	-	-	-
JP Fondval	-	Diskretionär förvaltning. Fond-i-fond på väg	-	-	-	400
Max Matthiessen	-	Fond-i-fond	-	Ja	-	3 500
Monetar	399 kr	Fond-i-fond	Ja	Ja	Ja	100 000
Pensionsförvaltning	-	-	-	-	-	-
Naventi	-	Fond-i-fond	-	-	-	6 000
Nordnet	-	-	-	-	-	-
Prognosia	896 kr	Diskretionär förvaltning baserat på fond-i-fonder	Ja	-	-	55 000
Solidar Fondservice	595 kr	Diskretionär förvaltning och fond-i-fond, samt diskretionär förvaltning baserat på fond-i-fond	Ja	Ja	Ja	100 000
Swedbank	-	Fond-i-fond. Diskretionär förvaltning på väg?	-	Ja	-	260 000
Svensk Fondservice	679 kr	Fond-i-fond	Ja	Ja	Ja	90 000
Söderberg & Partners	-	Fond-i-fond	-	-	-	48 000

⁵ Premiepensionsprognoser och räkneexempel är tillgängliga för den som går in på företagets hemsida.

⁶ För Advisor, Monetar, Prognosia, Solidar, Swedbank, Svensk fondservice och Söderberg & partners är antal kunder baserat på uppgifter i Pensioner och förmåner. För övriga är antal kunder enligt uppskattning av Pensionsmyndigheten, oktober 2011.

Kartläggningen i sin helhet finns bifogad som bilaga 3 och de aktuella fonder som undersökts har sammanställts i bilaga 4. Sammanfattningsvis kan följande sägas.

Pensionsmyndighetens uppdatering visar att företagen fortsätter att ge knapphändig och otydlig information om sina tjänster och produkter. Det kan anses svårt för den enskilde spararen att förstå produkternas utformning då företagens information ställer höga krav på läsarnas finansiella kunskaper och förståelse av produkternas utformning.

Det är i stort sett samma företag som ingår i uppdateringen, som i den tidigare kartläggningen.⁷ Numera tar 70 procent, eller 12 av 18, av företagen inte ut den extra avgiften. Det är en ökning med 20 procentenheter jämfört med den förra undersökningen. Tio av dessa 12 företag förvaltar kundens premiepensionsmedel i företagets eller koncernens fond-i-fonder. Festival Pension ingår i dessa 10 företag men de förvaltar medlen i Independent Investment Groups fond-i-fonder. Två företag har inte fört över kundernas pensionsmedel till fond-i-fonder utan har låtit medlen stå kvar i de portföljer som valts ut före massfondbytesstoppet.

Sex företag tar ut den extra avgiften för att förvalta kundernas premiepensionsmedel. Pensionsmedlen förvaltas i företagets eller koncernens fond-i-fonder, eller i portföljer baserade på fonder och/eller i företagets fond-i-fonder. Årsavgifterna varierar mellan 399 kronor och 896 kronor. Företagen motiverar i regel avgiftsuttaget med tilläggs-tjänster, exempelvis efterlevandeskydd före pensionstid. Avgiften reduceras dock inte om kunden väljer bort tilläggstjänsterna. Den medvetne spararen kan teckna efterlevandeskydd före pensionstid till motsvarande eller lägre pris direkt av livförsäkringsbolagen. Två av företagen berättar på hemsidan att deras produkt, fond-i-fonden, går att välja direkt på Pensionsmyndighetens fondtorg, utan att betala den extra avgiften men att de övriga tjänsteutbudet inte ingår då.

Under 2011 uppskattade Pensionsmyndigheten att drygt 700 000 sparare anlidade förvaltningstjänster. Den relativt låga fondbytesaktiviteten under december månad 2011 och fram till den 1 juni 2012 indikerar att de flesta av dessa sparare har kvar premiepensionsmedlen i de förvaltningsalternativ som företagen numera erbjuder. Det är möjligt att de som är kunder i de bolag som fortsätter att ta ut den extra avgiften har sagt upp förvaltningstjänsten men har kvar investeringsalternativen, det är dock inte troligt. Informationen från Pensionsmyndigheten och företagen om massfondbytesstoppet och stoppets betydelse för förvaltningstjänsterna och produkternas utformning har sannolikt inte inneburit att kunderna har gjort några aktiva byten på egen hand.

Denna trögrörlighet innebär att drygt 50 procent av de cirka 700 000 pensionsspararna fortsätter att betala en extra avgift för förvaltningen av premiepensionsmedlen. En stor andel av de som betalar avgiften har medlen placerad i fond-i-fonder som går att välja direkt på Pensionsmyndighetens fondtorg, utan att betala den extra avgiften. Pensions-

⁷ Det är 18 företag som ingår i denna undersökning och det var 18 företag som ingick i Pensionsmyndighetens tidigare rapport "Kartläggning av hur förvaltningstjänsterna ser ut efter stoppet av massfondbyten den 1 december 2011", VER 2012-47. Samtliga företag utom två ingår i båda undersökningarna. Festival Fondservice upphörde med sin verksamhet i början av 2012 och ingår inte i den uppdaterade undersökningen. Festival Pension startade sin verksamhet under våren 2012 och ingår i denna uppdatering men inte i den tidigare kartläggningen. Något förenklat uttryckt har Festival Fondservice bytt namn till Festival Pension

myndigheten känner inte till huruvida denna grupp av sparare har ökat sedan årsskiftet 2011/2012.

Oberoende av hur företagen har valt att utforma sina tjänster och produkter med anledning av det tekniska hindret så är det en relativt hög sannolikhet att de flesta av de berörda pensionsspararna inte har förstått att dels tjänsten och produkterna har förändrats, dels den nya utformningen av tjänsten och produkterna.

De företag som tar ut den extra avgiften vid sidan av premiepensionssystemet förmedlar i regel på sina hemsidor att företagets produkter och tjänster underlättar förvaltningen av premiepensionen för den vanliga spararen, han eller hon som inte har tid att sätta sig in i fondval, inte har tid att vara aktiv och byta fonder ofta samt har bristande finansiella kunskaper. Företagets fokus är också att berätta att deras tjänst ger ökade möjligheter till högre avkastning och därmed bättre premiepension.

Företagen ägnar relativt lite utrymme åt att förklara sina tjänster och produkter, vilket begränsar den vanlige spararens möjligheter att förstå vad det är för tjänst eller produkt som erbjuds. Av de företag som gått över till fond-i-fond men fortsätter att ta ut den extra avgiften är det inget företag som förklarar skillnaden mellan diskretionär förvaltning och fond-i-fond, utan det förväntas läsaren själv förstå eller ta reda på. Det är ofta oklart varför företaget har valt att gå över från den diskretionära förvaltningen till en fond-i-fondlösning. En del företag skriver om strategier eller förvaltningsalternativ utan att ge någon närmare förklaring av innebörden, vilket gör det svårt att förstå om produkten är en fond, fond-i-fond eller en portföljsammansättning (diskretionär förvaltning).

I stort sett alla företag uppmanar potentiella kunder att lämna PIN-koden till dem för att företaget ska kunna utföra byten och sköta den aktiva förvaltningen. Däremot förklarar inte företagen vad det innebär att lämna ut PIN-koden, utan det förväntas kunden vara införstådd med eller ta reda på.

Flera av företagen i undersökningen erbjuder på sina hemsidor enklare beräkningsmodeller för att den som vill göra en prognos på premiepensionen eller den samlade pensionen. En del företag erbjuder även möjligheten att beräkna hur mycket som behöver sparas per månad för att få önskad pensionsnivå. De flesta av dessa företag redovisar vilka avkastningsantaganden som ligger grund för beräkningarna och läsaren kan i regel välja mellan olika nivåer. Företagets fokus ligger dock vanligen på att leda in läsaren på relativt höga årliga avkastningsnivåer, oftast kring 5 till 10 procent i årlig avkastning men även högre nivåer som exempelvis 15 till 20 procent.

5.4 Konsument synpunkter till Pensionsmyndighetens kundservice

Pensionsmyndighetens kundservice får motta en stor mängd synpunkter och klagomål avseende förvaltnings-/rådgivningsföretag. Under perioden januari till juli 2012 har Pensionsmyndigheten mottagit cirka 3 500 samtal som på något sätt avser företagets verksamhet, vilket är fler än under motsvarande period 2011. Massfondbytesstoppet har alltså inte inneburit någon minskning av antal samtal rörande förvaltnings-/rådgivningsföretag och deras tjänster. Generellt kan sägas att, av det som framkommit till Pensionsmyndigheten, synes vara förhållandevis många oklarheter och missuppfattningar mellan förvaltnings-/rådgivningsföretagen och de enskilda pensionsspararna.

Enligt Pensionsmyndighetens kundservice är det relativt vanligt att pensionsspararen inte förstår skillnaden mellan vad som är ett privat företag som vill sälja en tjänst och vad som är myndigheten. Detta förstärks även då många förvaltnings-/rådgivningsföretag har erbjudanden som för tankar till myndigheten. Det förekommer även att företag i sin kontakt med pensionsspararen uppger eller antyder att de samarbetar med myndigheten. Detta har inte minskat efter stoppet av massfondbyten.

Marknadsföringen företagens tjänster kan i många fall sägas vara aggressiv, där i flera fall tveksamma eller direkt felaktiga uppgifter om förväntad värdeförändring i premiepensionen eller vad som gäller i pensionssystemet i stort har lämnats. Det har till och med förekommit försäljningsförsök och fakturering för rådgivning till äldre pensionärer som överhuvudtaget inte har någon premiepension.

Det är också vanligt att pensionssparare hört av sig och varit osäkra på om avtal ingåtts eller inte, där de fått fakturor på sådant de inte anser sig ha beställt. Pensionssparare har också i flera fall trots att de enbart fått information eller tackat nej men sedan ändå fått en avtalsbekräftelse med faktura. Det har förekommit att faktura skickats till pensionssparare som inte ens haft kontakt med förvaltnings-/rådgivningsföretaget innan.

En större mängd samtal rör även svårigheter att avsluta ingångna avtal, där uppsägning inte respekteras, företaget inte går att kontakta eller felaktig information om vad som gäller lämnas.

En sammanställning över samtalen och vad de i huvudsak handlar om samt en jämförelse mellan 2011 och 2012 finns som bilaga 5.

Det bristande konsumentskyddet inom området har även under år 2012 fått viss medial uppmärksamhet.

5.5 Samverkan med andra myndigheter

Pensionsmyndigheten har i regleringsbrevet för år 2012 ett särskilt uppdrag avseende ”Pensionsmyndighetens roll för att stärka konsumenternas ställning på Pensionsområdet”. Myndigheten ska vid besvarandet av uppdraget samråda med bland annat Konsumentverket och Finansinspektionen. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast 1 november 2012. I redovisningen av det uppdraget kommer Pensionsmyndigheten att återkomma och vidareutveckla hur samverkan med andra myndigheter kan och bör ske.

Redan idag har Pensionsmyndigheten etablerat ett samarbete med Konsumentverket där Pensionsmyndigheten löpande informerar om iakttagelser och händelser som observerats av myndigheten. Samtalsuppföljning från Pensionsmyndighetens kundservice enligt ovan lämnas också regelbundet. Konsumentverket har i sin tur beslutat om vitesföreläggande mot ett rådgivningsföretag för felaktiga påståenden i deras marknadsföring. Konsumentverket ser även över de olika tjänstepaket som idag förekommer, till exempel avseende efterlevandeskydd, och som förs fram som motiv till de avgiftsuttag som förvaltnings-/rådgivningsföretagen gör.

Samverkan har också inletts mellan Pensionsmyndigheten och Finansinspektionen avseende under vilka förutsättningar som förvaltningsföretag ska få agera inom premiepensionssystemet. Detta har främst föranletts av de försök till intrång som förekommit och som föranledde att säkerhetsnivån i captcha-lösningen fick höjas (se avsnitt 5.2). Frågeställningen som Pensionsmyndigheten diskuterat med Finansinspektionen rör hur förbudet mot massfondbyten förhåller sig till likabehandlingsprincipen i lagstiftningen för värdepappersbolag, det vill säga kravet på att ett förvaltningsföretag beställer fondbyten avseende samtliga kunders andelar samtidigt? Om det är en förutsättning för att ett förvaltnings- och rådgivningsföretag ska kunna erbjuda och genomföra sina tjänster att hel- eller halvmaskinella fondbytesbeställningar ("massfondbyten") måste göras, så bör övervägas om företagen ska kunna erbjuda tjänsterna.

Ett problem i det sammanhanget är att Pensionsmyndigheten inte har några legala möjligheter att framtvinga information för att själv undersöka vilket förfarande förvaltningsföretagen använt när de beställer fondbyten inom premiepensionssystemet. Det beror på att Pensionsmyndigheten inte är en tillsynsmyndighet eller utrustats med sådana befogenheter i förhållande till de olika aktörer som agerar inom premiepensionssystemet idag. Den utredning som myndigheten kan göra får därför bygga helt och hållet på att uppgifter lämnas frivilligt. Myndigheten kan därefter göra en mer eller mindre kvalificerad bedömning av vad som skett. En sådan bedömning kan som längst sträcka sig till en misstanke om att förbudet mot massfondbyten kringgåts. I en sådan situation är det svårt att hävda förbudet. För Pensionsmyndigheten återstår då att ta hjälp från andra myndigheter som har ett tillsynsansvar i förhållande till förvaltningsföretagen, till exempel Finansinspektionen som har att bevaka att de regelverk som gäller för värdepappersmarknaden iakttas av förvaltningsföretagen. Om inte Finansinspektionen har möjlighet att bistå Pensionsmyndigheten avseende detta och om dagens teknik med captcha inte bedöms tillräcklig för att förhindra massfondbyten, kan det finnas anledning för Pensionsmyndigheten att överväga mer effektiva åtgärder, till exempel att införa krav på e-legitimation för fondbyten. Ett sådant alternativ skulle inte bara försvåra utan också troligen förhindra andra fondbyten än individuella. Det skulle dock även innebära ett initialt merarbete för den enskilde spararen att skaffa och komma igång med e-legitimation.

2012-09-19

6 Har problemen med massfondbyten lösts via stoppet?

I Pensionsmyndighetens utredning om massfondbyten⁸ konstaterades fem huvudsakliga problem som helt eller delvis hörde ihop med massfondbyten via robot eller de tjänster som erbjöds av förvaltningsföretagen. Genom att massfondbyten stoppats sedan december 2011 och endast ett mindre antal misstänkta intrångsförsök därefter skett kan vi sägas ha kommit till rätta med två av dessa problem, hög belastning och likviditetsproblem. Däremot kvarstår samtliga problem relaterade till konsumentperspektivet. Detta sammanfattas i nedanstående tabell.

Tabell 2: Sammanfattning av status idag på identifierade problem med massfondbytestjänster

Problembeskrivning	Är problemet löst?
Hög belastning för Pensionsmyndigheten och pensionssystemet	JA
Med massfondbyten följer likviditetsproblem som påverkar fondmarknadens funktionssätt negativt	JA
Tjänsterna är svåra att värdera och är i regel en dålig affär för pensionsspararen	NEJ
Det är svårt utifrån dagens regelverk att tillgodose de konsumentskyddsaspekter som finns beträffande tjänsterna	NEJ
Vissa av företagen agerar på ett sätt som gör att pensionsspararna tror att tjänsterna är en del av Pensionsmyndighetens verksamhet	NEJ

6.1 Kapacitet och tillgänglighet

Stoppet för massfondbyten via robot har inneburit en klar minskning av antal fondbyten och belastningsproblemen för Pensionsmyndigheten och premiepensionssystemet har därför minskat. De direkta och indirekta kostnader som uppkommit genom massfondbyten via robot och i slutändan drabbat pensionsspararna bör nu även minska.

Misstänkta försök till intrång, troligen genom olika former av halvautomatiska fondbyten, har dock förekommit och nya tjänster är på väg att etableras på marknaden, varför en viss försiktighet med slutsatsen ovan är nödvändig.

Utifrån vad vi vet idag är dock Pensionsmyndighetens bedömning att problemen avseende kapacitet och tillgänglighet synes ha lösts via stoppet för massfondbyten via robot. Myndigheten är dock steget efter och kan idag bara uppmärksamma intrångsförsök efter att de har skett. Ett fullständigt stopp för massfondbyten kräver mer effektiva åtgärder, det vill säga införande av e-legitimation.

6.2 Likviditetsproblemen

Efter stoppet av massfondbyten via robot har antal fondbyten minskat markant. Därigenom har även de belopp som bytena uppgår till minskat. Detta framgår i sammanställningen i kapitel 5.1. De likviditetsproblem som misstänktes kunna uppstå

⁸ Pensionsmyndighetens rapport "Kartläggning av hur förvaltningstjänsterna ser ut efter stoppet av massfondbyten den 1 december 2011", VER2012-47.

genom massfondbyten, liksom höga transaktionskostnader och risken för avregistreringar på grund av likviditetsproblem och höga transaktionskostnader synes därför i stort ha lösts via stoppet.

Pensionsmyndighetens bedömning blir därför att det inte längre finns risk för likviditetsproblem inom premiepensionssystemet orsakade av massfondbyten.

6.3 Konsumentskyddet

Det genomförda stoppet av massfondbyten via robot har inneburit att flertalet av de förvaltningstjänster som definieras i kapitel 2 har försvunnit. Vår kartläggning av de idag förekommande förvaltningstjänsterna i kapitel 5.3 visar dock att det fortfarande finns ett stort antal tjänster på marknaden, även om de inte kan sägas vara renodlade förvaltningstjänster enligt tidigare gjord definition. Tyvärr kan ett flertal av tjänsterna anses vara såväl oförmånliga som svåröverskådliga för den enskilde pensionsspararen.

I princip samtliga 18 granskade företag har fört över medlen till i första hand företagets eller koncernens fond-i-fonder. Fondavgifterna för fond-i-fonder är generellt högre än för övriga fonder. Den information som företagen ger på sina respektive hemsidor om deras ”nya” förvaltningsstrategi efter massfondbytestoppet kan anses knapphändig och otydlig. Det är därför troligt att de berörda spararna inte förstår skillnaden mot tidigare.

Av de 18 företagen är det idag 6 som tar ut en extra avgift, vid sidan av premiepensionssystemet, för att förvalta premiepensionsmedel. Så gott som samtliga dessa företag har fond-i-fonder på myndighetens fondtorg och med stor sannolikhet förvaltas spararnas medel i dessa fond-i-fonder. Dessa företags kunder verkar komma sämre ut, avgiftsmässigt, efter massfondbytestoppet eftersom de troligen betalar högre fondavgifter. Det är sannolikt att kunderna inte förstår att tjänsten de en gång köpte har förändrats efter massfondbytestoppet. Endast två av företagen berättar att deras fond-i-fonder kan väljas direkt på myndighetens fondtorg, utan att den extra avgiften påförs. I årsavgiften ingår även andra tjänster, dessa går att välja bort men årsavgiften reduceras inte.

Den information som dessa 6 företag ger på sina hemsidor är också tveksam i vissa delar, till exempel i beräkningar/prognoser om årlig snittavkastning, där beräkningsantaganden är tveksamma om de ens anges. De sex företagen har också knapphändig och otydlig information på sina hemsidor om vad själva ”förvaltningstjänsten” utgör, om det handlar om diskretionär förvaltning eller inte. Tveksamheter i vissa av tjänsterna framkommer även i de klagomål som framförs till myndighetens kundservice, se kapitel 5.4

Pensionsmyndighetens slutsats är att problem avseende konsumentskydd gällande förvaltningstjänster kvarstår. Det kommer att krävas insatser av fler aktörer än Pensionsmyndigheten för att konsumentskyddet ska kunna stärkas. Pensionsmyndigheten återkommer med förslag på åtgärder i samband med regleringsbrevsrapporten ”Pensionsmyndighetens roll för att stärka konsumenternas ställning på Pensionsområdet”.

Pensionsmyndigheten ger idag information om förvaltningstjänster på såväl myndighetens hemsida som i kundservice. Informationen utgår från myndighetens budskaps-

manual och för till exempel frågan "Är det en bra idé att anlita ett rådgivningsföretag?" ges följande information.

"Pensionsmyndigheten kan inte ta ställning till om du ska anlita ett rådgivningsföretag. Om du funderar på att göra det kan det dock vara bra att tänka på att för att det ska löna sig för dig måste företagets fondval ge en värdeökning som är större än den värdeökning som dina egna fondval skulle ha gett. Den extra värdeökningen måste minst motsvara den avgift som rådgivningsföretaget tar ut."

Under 2011 har Pensionsmyndigheten utvecklat verktyget Fondvalsguiden, som är ett hjälpmedel för att välja fonder i Premiepensionen. Verktyget finns tillgängligt på myndighetens hemsida och det har fått fina vitsord i media av bedömare i branschen.

I sammanhanget kan även nämnas att Pensionsmyndigheten i samband med Pensionsmyndighetens rapport "Angående rådgivnings-, visa- och förvaltningstjänster inom premiepensionssystemet" inlämnad till regeringen 15 mars 2011 lämnat ett flertal förslag på lagregleringar för att stärka konsumentskyddet. Förslagen som lämnas avser att:

- Den tillståndsplikt som anses gälla i dag för de företag som erbjuder diskretionär förvaltning av premiepensionsmedel bör lagfästas.
- En heltäckande reglering bör införas beträffande rådgivningstjänster avseende premiepension. Den yrkesmässiga rådgivningsverksamhet som inte redan idag omfattas av VML eller RådgL bör regleras. I allt väsentligt bör samma konsumentskyddande krav ställas på alla de företag som erbjuder rådgivningstjänster avseende premiepension. Förslaget innebär att krav på tillstånd ställs på samtliga de företag som erbjuder sådana rådgivningstjänster. För de företag som inte omfattas av VML eller RådgL ska även ställas krav på ansvarsförsäkring.
- Ett krav på skriftlig accept bör införas för att ett avtal vid telefonförsäljning om köp av rådgivnings- och förvaltningstjänster avseende premiepension ska anses gällande.
- Bestämmelserna om förlängd ångerfrist bör ändras så att de även omfattar rådgivnings- och förvaltningstjänster avseende premiepension.
- Det bör inte införas något krav på skriftlighet avseende förlängning/förnyelse av avtal om rådgivnings- och förvaltningstjänster.
- Tvister angående rådgivnings- och förvaltningstjänster avseende premiepensionen bör kunna prövas av ARN.

6.4 Sammanblandning mellan Pensionsmyndigheten och förvaltningsföretagens roller

Det är svårt att objektivt bedöma om detta problem kvarstår eller inte. Uppföljning från vår kundtjänst tyder på att det fortfarande kan vara svårt för många pensions-sparare att särskilja viss försäljningsinformation från fondförvaltare och från myndighetsinformation, vilket redovisas i kapitel 5.4. Pensionsmyndigheten kan dock inte bedöma hur stort mörkertalet är och därigenom hur stort problemet är i praktiken. Genomgången av olika tjänster i kapitel 5.3 visar dock att vissa förekommande tjän-

2012-09-19

23 (39)
Dok.bet. PID119386
Version 1.0
Dnr/ref. VER 2012-257

ster kan leda till osäkerhet kring vad som gäller. Liksom 6.3 ovan får därför konstateras att problemet kvarstår. Åtgärder som krävs för att lösa problemet är förmodligen desamma som anges under 6.3.

Bilaga 1 – Pensionsmyndighetens brev september 2011 till de pensionssparare som sannolikt anlidade massfondbytestjänster.

Låter du ett företag byta dina premiepensionsfonder? Läs här om vilka alternativ du har.

Nu förändras villkoren för de förvaltningsföretag som byter premiepensionsfonder åt sparare. Om du köper en sådan tjänst, behöver du nu ta ställning till hur du ska göra med ditt premiepensionssparande. Köper du ingen sådan tjänst, så kan du bortse från detta brev.

Pensionsgruppen, som är tillsatt av regeringen, har beslutat att Pensionsmyndigheten ska stoppa de massfondbyten som pågår nu, där förvaltningsföretagen på maskinell väg byter fonder åt många samtidigt. Anledningen är att massfondbytena har skapat problem både för spararna och för fondföretagen.

Den 1 december 2011 kommer därför Pensionsmyndigheten att stoppa alla sådana massfondbyten. Alla byten måste alltså ske manuellt i fortsättningen.

Om du köper en förvaltningstjänst – kontakta din förvaltare. Tänk på detta:

- Ta reda på hur din premiepension kommer att placeras, vilken avgift du kommer att betala och vad du får för avgift en. En del förvaltningsföretag kommer troligen att flytta över sina kunder till sina egna fonder, eller till en egen fond som investerar i andra fonder.
- Fundera över om du vill fortsätta att låta någon annan byta dina fonder. Du sparar i avgift genom att välja fonder själv på fondtorget. Vill du inte välja själv, finns det statliga alternativ. Gå in på www.pensionsmyndigheten.se och läs mer.
- Du har alltid möjlighet att låta någon annan byta fonder åt dig, men i så fall måste det ske manuellt precis som om du skulle ha gjort det själv.
- Tänk på att avgift er av alla slag urholkar ditt sparande. En vanlig årsavgift för förvaltningstjänster är 500 kronor. För att den affären ska löna sig måste värdeökningen av din premiepension räcka både till att betala tillbaka din avgift, och sedan ge en värdeökning som är bättre än vad du själv hade lyckats med.

Med vänliga hälsningar

Pensionsmyndigheten

Vill du veta mer?

Gå in på www.pensionsmyndigheten.se/massfondbyten

Bilaga 2 – Fondbyten per vecka efter stoppet av massfondbyten 1 dec 2012

Vecka	Fondbyten	Vecka	Fondbyten
49	16413	15	16297
50	25552	16	17464
51	18859	17	20701
52	10266	18	18547
1	25532	19	17430
2	26124	20	28890
3	57345	21	26611
4	51265	22	26256
5	55108	23	30203
6	43778	24	16664
7	40727	25	11637
8	50607	26	91947
9	36928	27	25417
10	39104	28	12937
11	90281	29	13238
12	22693	30	11473
13	25605	31	14455
14	15801		

Kommentarer:

- Vecka 3 – 8. Flytt till egna fonder främst Söderberg och Partner men även bland annat Naventi.
- Vecka 11. Troligt massfondbyte Solidar, 70 000 fondbyten på 2 dagar. Myndighetens bedömning är att manuellt utförda byten för en sådan mängd ärenden skulle kräva cirka 100 personer på heltid.
- Vecka 26. Flytt till egna fonder Solidar och Indecap.
- Vecka 34 kommer Solidar att genomföra ytterligare flytt till egna fonder.

Efter vecka 34 tror vi inte att vi kommer att se volymer på över 30 000 fondbyten per vecka. Då har alla kvarvarande större förvaltningsbolag flyttat till egna fonder. Ovanstående byten av Solidar, Indecap, Naventi, Söderberg & Partner borde egentligen genomförts före 1 december.

Bilaga 3 – Kartläggning av förvaltningstjänsterna efter stoppet av massfondbyte den 1 december 2011

I kartläggningen ingår företagen Advisor, Aktiva fonder, Avanza, Cicero, Festival Pension, Fondbytesprogrammet, Indecap, Independent Investment Group, JP Fondval, Max Mathiessen, Monetar Pensionsförvaltning, Naventi, Nordnet, Prognosia, Solidar Fondservice, Swedbank, Svensk Fondservice samt Söderberg & Partners. Kartläggningen baserar sig i första hand den information respektive företag hade på sin hemsida kring årsskiftet 2011/2012 samt på den hemsidainformation företagen hade i juni 2012, om sina tjänster och produkter kopplade till premiepensionen..

• **70 procent av företagen tar inte ut någon extra avgift**

Det är 12 företag som inte tar ut någon extra avgift för förvaltningen av premiepensionskapitalet. Av dessa sköter 10 företag förvaltningen i fond-i-fonder, medan två företag har låtit spararnas medel stå kvar i de fonder som medlen var placerade i när massfondbytesstoppet infördes.

- *Avanza och Nordnet*

Gemensamt för Avanza och Nordnet är att de låter kundernas placeringar stå kvar i de fonder som respektive företag valde ut innan förvaltningstjänsten avslutades. Företagen hade även en visatjänst, men den upphörde i och med massfondbytesstoppet. Efter stoppet planerade Nordnet en typ av speglingstjänst, men den togs aldrig i bruk.

De årsavgifter som Avanza och Nordnet tog ut för förvaltningstjänsten uppgick till 495 kronor respektive 199 kronor.

Inför stoppet av massfondbyte och en tid därefter uppgav Avanza på sin hemsida att de lagt ned förvaltningstjänsten. Numera finns det enbart information om att speglingstjänsten inte längre finns kvar, och texter som förklarar tjänstens upphörande. Den som vill ha hjälp med att välja fonder hänvisas till Avanzas redaktionellt oberoende nättidning placera.nu. Avanza har en fond på Pensionsmyndighetens fondtorg.

Nordnet har ingen information på sin hemsida om att förvaltnings- och visatjänsten har upphört. De hade inte heller någon information om tjänsternas upphörande inför stoppet. Nordnet har två fonder på myndighetens fondtorg.

- *Aktiva Fonder, Cicero Fonder, Festival Pension (f.d. Festival Fondservice), Fondbytesprogrammet, Independent Investment Group, JP Fondval, Max Mathiessen, Naventi, Swedbank och Söderberg & Partners*

Gemensamt för dessa företag är att de tidigare erbjöd diskretionär förvaltning av premiepensionskapital, mot en extra avgift. Den diskretionära förvaltningen har upphört och förvaltningen sker numera i fond-i-fond. Företagen tar inte heller ut den extra förvaltningsavgiften.

Aktiva Fonder har sedan en längre tid inte tagit ut någon extra avgift för förvaltnings-tjänst. Tjänsten upphörde långt före massfondbytesstoppet och Aktiva Fonder har därför inte haft anledning att informerat om stoppet. Företaget har information på sin hemsida om fondsparande och diskretionär förvaltning men kopplar inte detta till vare sig premiepension eller annat pensionssparande. Aktiva fonder har två fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg, och båda är fond-i-fonder.

Före stoppet av massfondbyte tog *Cicero Fonder* ut 450 – 595 kronor per år för förvaltningstjänsten. Företaget har inte informerat om massfondbytesstoppet på sin hemsida. För närvarande uppger Cicero att de erbjuder fyra fonder i vad företaget benämner PPM och de visar fonderavgifterna för respektive fond. Cicero berättar också att de inte tar ut någon administrativ avgift för förvaltningen, förutom fonderavgifterna. Cicero Fonder har sammanlagt fem fonder på myndighetens fondtorg, varav en är fond-i-fond.

Festival Fondservice upphörde i början av 2012. Företaget tog ut en extra avgift, 995 kronor per år, för diskretionär förvaltning av premiepensionsmedel. De informerade inte på sin hemsida om massfondbytesstoppet. Festival Fondservice överlät kunderna till det före detta rådgivningsföretaget Moderna Pensionsvalet. Moderna Pensionsvalet placerade uteslutande i Independent Investment Groups fond-i-fonder. Rådgivningsföretaget finns inte längre kvar, istället har Festival Pension bildats. Som framgår nedan fortsätter de att placera uteslutande i Independents fond-i-fonder.

Festival Pension började bedriva sin verksamhet under första halvåret 2012. Företaget berättar på hemsidan att de erbjuder en unik lösning för förmedling av premiepensionsförvaltning och att de fonder som väljs ut för förvaltning av premiepensionen uteslutande är fond-i-fonder. Det framgår att företaget erbjuder tre fondportföljer med olika risknivå och att varje fondportfölj investeras till 100 procent i en fond-i-fond med motsvarande risknivå. Dessa fond-i-fonder tillhör Independent Investment Group. Utan att gå in närmare på massfondbytesstoppet berättar Festival Pension att eftersom så kallade massbyten inte längre är möjligt sker inga fondbyten direkt hos Pensionsmyndigheten, men att kontinuerliga anpassningar till marknadsläget görs i de underliggande fonderna. Vidare berättar företaget att via fond-i-fonderna kan förvaltarna snabbt hantera marknadssvängningar, något som pensionssystemet i sig självt inte tillåter. De berättar också att deras tjänst inte kostar något extra. För att kunna ta del av tjänsten behöver kunden uppge sin PIN-kod från Pensionsmyndigheten. Enligt telefonuppgift från företagens kundservice kommer de inom en snar framtid erbjuda efterlevandeskydd.

Enligt *Fondbytesprogrammets* hemsida bedriver företaget fondplaceringstjänst för PPM och tjänsten består i att via fondbytesfullmakt överta fondbytesansvaret på kundens fondkapital och omfördela det utifrån bland annat rådande marknadsläge. Tjänsten distribueras via anslutna och av Finansinspektionen godkända försäkringsförmedlare. Det framgår inte att företaget har tre egna fonder (varav två är fond-i-fonder) på Pensionsmyndighetens fondtorg. Fondbytesprogrammets produkter verkar enbart säljas via försäkringsförmedlare. Inför massfondbytesstoppet informerade Fondbytesprogrammet på hemsidan om att deras diskretionära förvaltning av premiepensionen skulle upphöra. Årsavgiften för förvaltningstjänsten uppgick till 450 kronor - 595 kronor.

Independent Investment Group har sedan en längre tid, långt innan massfondbytesstoppet, inte tagit ut någon extra avgift för förvaltningstjänst. Det har därför inte funnits någon anledning för dem att informera om massfondbytesstoppet. Independent har sammanlagt fyra fonder på myndighetens fondtorg, varav två är fond-i-fonder.

JP Fondval tar sedan i december 2011 inte ut någon extra förvaltningsavgift. Den förvaltningsavgift som togs ut tidigare uppgick till 840 kronor per år. Företaget uppger på

hemsidan att de inte längre erbjuder förvaltning av premiepensionen, på grund av ”stoppade massbyten den 1:a december 2012”. Någon närmare information om stoppet lämnas inte. Företaget hänvisar till den fond (fond-i-fond) de har på Pensionsmyndighetens fondtorg och berättar att fonden är valbar på Pensionsmyndighetens hemsida.

Max Matthiessen erbjuder anpassad rådgivning om bland annat pensioner, utan att nämna premiepensionen specifikt. Företaget har inte informerat om stoppet av massfondbyte tidigare, och gör det inte nu heller. Däremot finns ett pressmeddelande, med anledning av Pensionsmyndighetens rapport, Kartläggning av hur förvaltningstjänsterna ser ut efter stoppet av massfondbyten den 1 december 2011, där företaget vill klargöra att de inte tar ut någon extra avgift utöver fondavgiften för deras fonder i premiepensionssystemet. Max Matthiessen har tre fonder i premiepensionssystemet, inte någon är fond-i-fond.

Sedan i början av 2012 är *Naventi* ett fondbolag och de har fem fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg, samtliga är fond-i-fonder. Innan de blev ett fondbolag bedrev de diskretionär förvaltning, men det är oklart om de tog ut en extra avgift för tjänsten. Inför massfondbytesstoppet informerade Naventi om att stoppet medförde en ny förvaltningsmodell, fond-i-fond. De berättade att fördelarna med den nya tjänsten var bland annat bättre riskspridning, snabbare och mer kontrollerade byten. Numera skriver de inte om stoppet. Däremot står det på hemsidan att ”Naventi lanserade i början av året en förbättrad PPM-tjänst.” De uppger att inga ytterligare avgifter tillkommer och inget betalas via faktura. Den nya tjänsten säljs via försäkringsförmedlare.

Swedbank uppger på hemsidan att de inte längre kan erbjuda förvaltning av premiepensionen, eller visa premiepensionsinnehavet i internetbanken på grund av Pensionsmyndighetens massfondbytesstopp. Swedbank har flyttat innehavet i de tidigare portföljerna till fonder som motsvarar den placeringsinriktning och riskprofil som kunden tidigare hade valt. Det rör sig om åtta fonder varav tre är generationsfonder. Swedbank har sammanlagt 56 fonder i på Pensionsmyndighetens fondtorg. Den extra avgift som banken tidigare tog ut för förvaltningstjänsten uppgick till 495 kronor per år.

Swedbank erbjuder en rådgivningstjänst, Pensionskollen, som innehåller bland annat hjälp med placeringen av premiepensionskapitalet, men det är kunden som själv gör bytet.

Swedbank har tidigare uppgett för Pensioner & Förmåner att de inte säljer förvaltningsportföljer för premiepensionen. Som interimslösning har banken erbjudit kunderna att placera i koncernens fonder i avvaktan på att en ny tjänst tas fram. Swedbank har inte tagit ut någon extra avgift eftersom dessa fonder finns på myndighetens fondtorg. Under augusti 2012 har Swedbank gått ut med ett brev till de kunder som har bankens interimslösning och informerat om att avtalet rörande tjänsten Förvaltning Premiepension sägs upp per den 30 september 2012. I brevet berättar Swedbank bland annat att i december 2011 stoppade Pensionsmyndigheten möjligheten för alla förvaltningsbolag att göra fondbyten i Pensionsmyndighetens system. På grund av detta kan inte Swedbank längre erbjuda diskretionär förvaltning av kundens premiepension och inte visa kundens premiepensionsinnehav i internetbanken på samma sätt som tidigare.

Söderberg & Partners har ingen specifik information om premiepensionen på hemsidan. Företaget har under året startat upp egna fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg, samtliga tre är fond-i-fonder.

• **Sex företag fortsätter att ta ut extra avgift**

Advisor, Indecap, Monetar Pensionsförvaltning, Prognosia, Solidar Fondservice samt Svensk Fondservice fortsätter att ta ut den extra avgiften. Tre av företagen, Indecap, Monetar och Svensk Fondservice, har övergått helt till förvaltning i fond-i-fond, utan diskretionära byten på Pensionsmyndighetens fondtorg. Advisor, Prognosia samt Solidar har fond-i-fonder men verkar fortsätta med diskretionär förvaltning på fondtorget, åtminstone i viss utsträckning.

- *Monetar Pensionsförvaltning och Svensk Fondservice*

Gemensamt för Monetar Pensionsförvaltning och Svensk Fondservice är att båda företagen inte längre förvaltar premiepensionskapitalet diskretionärt. Förvaltningen sker helt i företagens fond-i-fonder. För att bli kund behöver den personliga PIN-koden lämnas till företagen.

På sin hemsida berättar *Monetar Pensionsförvaltning* att massfondbytesstoppet den 1:a december inte påverkar Monetars kunder. Företaget berättar att de har tagit fram en ny modell för premiepensionsförvaltning som innebär större fördelar för spararen. Exempel på de fördelar Monetar nämner är att byten mellan olika innehav går snabbare och att största delen av fondavgiften går tillbaka till kunden genom Pensionsmyndighetens rabattsystem. Det innebär att kunden får en bättre riskspridning, effektivare och billigare förvaltning med möjlighet till högre avkastning, vilket leder till bättre pension.

Avgiften för förvaltningstjänsten är 399 kronor per år, men Monetar tillämpar även rabatter. Den som har 10 000 – 20 000 kronor på premiepensionskontot, och binder tjänsten i minst två år, betalar en årsavgift på 200 kronor. Den som har mindre än 1 000 kronor på kontot behöver inte betala någon avgift för tjänsten. I avgiften ingår även ett efterlevandeskydd, utan extra kostnad.

Under fliken ”Frågor och svar” på Monetars hemsida står följande: ”Tar Monetar ut dubbla avgifter? Nej. Majoriteten av de fonder som finns i premiepensionssystemet har en fondavgift, så även de fonder som Monetars kunder ligger i. Vi har en intjäning via fondavgiften, vilket är anledningen till att vi har sänkt vår årsavgift. Förutom fondavgiften så tar vi ut en årlig avgift av våra kunder som inkluderar ett efterlevandeskydd och att vi årligen går igenom vilken risknivå som är lämplig för kunden. Dessutom ingår en rad andra fördelar såsom stöd från kundservice och regelbundna nyhetsbrev. Dessa delar ingår inte om man väljer fonden direkt på Pensionsmyndighetens plattform”.

Förvaltningsföretagen Monetar Pensionsförvaltning och Fondservice ingår i Monyx Financial Group. Skillnaden mellan dessa företag är att Monetar förvaltar premiepensionen och Fondservice förvaltar tjänstepensionen. På Fondservice hemsida kan den intresserade anmäla sitt intresse för att få premiepensionen förvaltd av företaget. Enligt uppgift från Monetars kundtjänst är det Monetar som sköter kundens förvaltning, vilket inte framgår på företagens hemsidor. Enligt kundtjänst kan företaget

erbjuda förvaltning av både premiepensionen och tjänstepensionen till samma extra årsavgift som för enbart premiepensionen.

Svensk Fondservice erbjuder ett pensionspaket som innehåller Pensionskollen, det vill säga en överblick av pensionssparandet och över sjuk- och livförsäkringar, förvaltning av fondförsäkringar, aktiv PPM-förvaltning, efterlevandeskydd och personlig rådgivning. Avgiften för pensionspaketet uppgår till 679 kronor per år. Från och med år två är pensionspaketet gratis om saldot på premiepensionskontot understiger 20 000 kronor.

Det är inte självklart att den som besöker hemsidan förstår att företagets premiepensionsförvaltning sker i fond-i-fonder och att fondbyten således avser byten av underliggande fonder. Däremot uppger *Svensk Fondservice* på hemsidan att deras strategifonder, det vill säga fond-i-fonderna, går att välja direkt på Pensionsmyndighetens hemsida utan att behöva köpa pensionspaketet.

Utan att direkt ta upp massfondbytesstoppet skriver företaget följande på hemsidan: ”Följande fördelar får din premiepension med *Svensk Fondservice* strategifonder: Din premiepension påverkas inte av Pensionsmyndighetens förbud med massbyten. Bättre riskspridning då vi kan placera i flera finansiella instrument jämfört med tidigare. Omviktningar av portföljen går att göra dagligen till skillnad från Pensionsmyndigheten där det tar dagar att genomföra fondbyten. Din premiepension påverkas inte av driftstörningar hos Pensionsmyndigheten. 85 % av *Svensk Fondservice* fondavgifter kommer att gå tillbaka till dig som kund tack vare det rabattsystem Pensionsmyndigheten tillämpar.”

- *Advisor, Indecap, Prognosia och Solidar Fondservice*

Dessa företag verkar fortsätta med någon form av diskretionär förvaltning, även om samtliga företag har egna fond-i-fonder på myndighetens fondtorg.

Advisor är tydliga med sina avtalsvillkor på företagets hemsida. Av villkoren framgår det att företaget erbjuder förvaltningstjänst av premiepensionskapitalet, och att avgiften för tjänsten motsvarar 595 kronor per år. *Advisor* berättar att kunden behöver lämna sin personliga PIN-kod från Pensionsmyndigheten för att företaget ska kunna genomföra fondbyten åt kunden. *Advisor* uppger att deras förvaltning är baserad på att kunden har en placeringshorisont som är 10 år eller längre. Om horisonten är kortare bedömer företaget att tjänsten inte är lämplig för kunden. Företaget har ingen fond-i-fond på myndighetens fondtorg.

Advisor erbjuder även efterlevandeskydd, i samarbete med *Salus Ansvar*. Den årliga premien ligger i intervallet 123 kronor och 342 kronor. Premien ingår således inte i årsavgiften för *Advisors* andra tjänster.

Indecap erbjuder en aktiv förvaltningstjänst av premiepensionen där kunden kan välja mellan två risknivåer, eller två portföljer. Det är inte självklart att den som läser på hemsidan förstår att portföljerna motsvaras av vardera en fond-i-fond. *Indecap* fakturerar 55 kronor per månad för tjänsten. Avgiften uppgår således till 660 kronor per år. Den som är yngre än 30 år betalar inte någon avgift, och den som är äldre än 65 år betalar en halverad avgift. Tidigare under 2012 var avgiften för förvaltningstjänsten 1,25 procent av det förvaltade kapitalet, vilket motsvarade cirka 865 kronor i slutet av

2011.⁹ I Indecaps årsavgift för förvaltningstjänst ingår ett efterlevandeskydd. Företaget har inte haft någon information om massfondbytestoppet på hemsidan.

Tidigare bedrev *Prognosia* diskretionär förvaltning av fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg. Numera har företaget två fonder på fondtorget, Galaxy och Supernova. Prognosias förvaltningsprodukt utgörs av dessa två fond-i-fonder som de kombinerar på olika sätt. Kunden har den kombination som anses motsvara önskad riskprofil. Kunden uppmanas att själv uppdatera risknivån, samtidigt uppger Prognosia att företaget årligen kommer att rebalansera portföljerna. Den årliga rebalanseringen görs genom manuella fondbyten. Avgiften för förvaltningstjänsten uppgår till 896 kronor per år. I avgiften ingår ett efterlevandeskydd som täcker premiepensionsbehållningen, upp till 20 prisbasbelopp.

Solidars förvaltningstjänst utgörs troligen av både fond-i-fonder och diskretionär förvaltning baserade på fondtorgsfonder. Företaget har fört över pensionsmedel från de tidigare fondportföljerna till företagets egna fond-i-fonder. *Solidars* vd har uppgett för Pensioner & Förmåner det tekniska hindret inte gör någon skillnad för företagets kunder. De fortsätter med aktiva byten och byter fonder på Pensionsmyndighetens torg som tidigare. Vd:n berättar för tidningen att de kommer att välja ut toppförvaltarna och göra byten 4-6 gånger per år. De hyr in resurser för att göra bytena och de har en fond i botten för att klara snabbare svängningar. Det framgår inte om den externa parten används för att utföra manuella fondbyten via blankett eller via PIN-kodsloggning. Enligt *Solidars* vd så väljer kunderna placeringsstrategi i samband med att de blir kunder. Fondbyten sker sedan när det anses befogat. Företaget tycker att fond-i-fondlösningarna, som många har satsat på efter stoppet av massfondbyten, är en dålig idé.

Solidar erbjuder ett premiepensionspaket som kostar 595 kronor per år. I paketet ingår hjälp med att kartlägga hela pensionen, ett Grönt kuvert som är en analys och prestation av hela pensionen inklusive eventuella andra försäkringar, en genomgång med en av *Solidars* licensierade rådgivare för att se över om kundens behov av försäkringar, möjlighet till ökad trygghet med försäkringar från företagets samarbetspartners, aktiv förvaltning av premiepensionssparandet samt efterlevandeskydd.

Det är inte enkelt att förstå vad *Solidar* menar med aktiv förvaltning av premiepensionssparande, utifrån informationen på företagets hemsida. De uppger inte att deras så kallade placeringsstrategier för förvaltning av premiepensionen är fond-i-fonder. *Solidar* har 14 fonder på myndighetens fondtorg, varav 10 är fond-i-fonder.

- **Efterlevandeskydd före pensionstid**

- *Indecap, Monetar Pensionsförvaltning, Prognosia, Solidar Fondservice och Svensk Fondservice.*

Advisor erbjuder efterlevandeskydd före pensionstid, genom en grupplivsförsäkring hos Salus Ansvar. Premien ingår inte i den årsavgift som Advisor tar ut för övriga tjänster, utan den som tecknar efterlevandeskyddet via Advisor får betala en premie utöver avgiften. Storleken på premien ligger nära, eller är densamma, som kunden

⁹ I slutet av 2011 uppgick den genomsnittliga behållningen på kontona i premiepensionssystemet till ca 69 200 kronor. Indecaps avgift på 1,25 procent omräknat i kronor: 0,0125 * 69 200 kronor = 865 kronor.

skulle få betala om han eller hon hade tecknat försäkringen direkt hos Salus Ansvar. Den årliga premien ligger i intervallet 123 kronor och 342 kronor.

Hos övriga företag ingår efterlevandeskydd före pensionstid i årsavgiften för förvaltningstjänsten. Kunden får ingen reduktion på årsavgiften om han eller hon inte väljer efterlevandeskyddet. Avgifterna för förvaltningstjänsterna ligger mellan 399 kronor (Monetar) och 896 kronor (Prognosia).

De företag som erbjuder efterlevandeskydd gör det oftast via en grupplivförsäkring hos If, Ikano Livförsäkring eller Salus Ansvar.

Efterlevandeskyddet är i regel utformat så att försäkringen ersätter upp till 100 000 kronor för personer som är yngre än 55 år och därefter upp till 50 000 kronor till och med den månad den försäkrade fyller 61 år.¹⁰ Försäkringsbeloppet för det efterlevandeskydd Advisor erbjuder uppgår till 200 000 kronor. Prognosia är det företag som erbjuder det högsta försäkringsbeloppet, upp till 20 prisbasbelopp.

En 40-årig kvinna som tecknar en livförsäkring direkt hos Salus Ansvar får betala en årsavgift på 55 kronor om försäkringsbeloppet är 50 000 kronor, 86 kronor om det försäkrade beloppet uppgår till 100 000 kronor och 117 kronor om beloppet är 150 000 kronor. Om försäkringstagaren istället är en man, motsvarar årspremierna 72 kronor, 120 kronor respektive 167 kronor. Premierna stiger förstås med kundens ålder.

I regel beskriver företagen det som ett problem att individen före 61 års ålder inte kan få något efterlevandeskydd i premiepensionssystemet för sina nära anhöriga. Enligt Indecaps hemsida innebär skyddet att ”dina PPM-pengar, vid eventuell bortgång under spartiden, tillfaller dina arvingar vilket inte är fallet vid ett individuellt PPM-sparande”.

- **Premiepensionsprognoser och räkneexempel**

- *Advisor, Festival Pension, Monetar Pensionsförvaltning, Prognosia, Solidar Fondservice och Swedbank*

Festival Pension och Prognosia ger räkneexempel på företagens hemsidor på vad den framtida premiepensionen kan bli vid olika avkastningsantaganden. De övriga företagen erbjuder besökaren av företagets hemsida möjlighet att göra en prognos på sin premiepensionsbehållning. Prognoserna är i regel enkla räknenuddar där individen själv kan lägga in uppgifter om till exempel födelseår/ålder, månadsinkomst, belopp på premiepensionskontot och avkastning. Avkastningen kan också vara förvald, men det går i regel att lägga in en annan procentsats.

Under rubriken ”Vilken pension vill du få efter 65 års ålder?” ger *Festival Pension* räkneexempel på premiepensionsutfallet vid olika avkastningsantaganden. Utgångspunkten är en 40-årig individ med 30 000 kronor i månadsinkomst, med 70 000 kronor på premiepensionskontot och som avser gå i pension vid 65 års ålder. Om individen är *passiv beräknas den årliga avkastningen vara 1,8 procent*, vilket ger en månatlig premiepension på drygt 2 600 kronor. Om individen är *aktiv är avkastningen 7,9 procent per år*. Det ger drygt 6 600 kronor i premiepension per månad. Om indi-

¹⁰ Under en period har Monetar också erbjudit sina kunder att teckna en frivillig tilläggförsäkring som ökar efterlevandeskyddet med ytterligare 50 000 kronor, mot en extra årsavgift. Det verkar som om erbjudandet inte längre finns kvar. Under denna period tecknades både efterlevandeskyddet och den frivilliga tilläggförsäkringen hos Salus Ansvar.

viden är *modern förväntas avkastningen uppgå till 15 procent per år* och individen får drygt 22 000 kronor i månaden i premiepension.

Festival Pension ger ytterligare räkneexempel för en individ som är 30 år, har en månadsinkomst på 23 000 kronor och förväntas få en löneökning på 2 procent per år. Vid 65 års ålder har individen ett premiepensionskapital på 3 255 470 kronor, vid i snitt *8 procents värdeökning per år*. Har samma individ en *värdeökning på 12 procent per år* blir kapitalet ca 11 468 459 kronor. En skillnad på 8,2 miljoner kronor. Företaget ställer frågan ”Då blir premiepensionen per månad 38 820 kronor eller 10 852 kronor – vilken vill du ha?”

Prognosia ger exempel på vilken skillnad det blir i premiepension om individen är aktiv jämfört med passiv i förvaltningen. Exemplet är baserat på två identiska individer, med avseende på ålder, månadsinkomst och kapital på premiepensionskontot. Den *passive får 5 procents årlig avkastning* och den *aktive får 10 procents årlig avkastning*. Den månatliga premiepensionen blir 3 564 kronor respektive 9 290 kronor. *Prognosia* kommenterar exemplet med följande: ”Som du ser innebär bara några få procents värdeökning per år många tusenlappar extra per månad.”

Advisor erbjuder hemsidelasaren vad företaget benämner premiepensionssimulator. Genom att laborera med olika variabler, exempelvis förväntad årlig snittavkastning, kan läsaren få fram en simulerad behållning på premiepensionskontot samt månatlig premiepensionsinkomst. Utgångsvärdet för förväntad årlig snittavkastning är 10 procent, och som lägst kan den sättas till 3 procent. Enligt *Advisors* hemsida är företagets målsättning att uppnå en *avkastning om 10 procent per år under en tioårsperiod*.

På *Monetars* hemsida görs beräkningar på den framtida premiepensionsbehållningen för tre scenarion, 0 procent, 4 procent och 9 procent i årlig avkastning.

På *Solidars* hemsida kan läsaren räkna ut vilken ålderspension han eller hon kommer att få från det allmänna pensionssystemet, tjänstepensionen samt det privata pensions-sparandet. Det är också möjligt att beräkna hur mycket det går att höja pensionen genom ett sparande hos *Solidar*. Med sparande hos *Solidar* verkar företaget avse deras tjänst med aktiv förvaltning av premiepensionen och/eller annat sparande. Det framgår inte vilka antaganden som ligger till grund för beräkningarna, exempelvis saknas uppgift om förväntad årlig avkastning.

På *Swedbanks* hemsida kan läsaren dels beräkna hur mycket han eller hon behöver spara för att få en önskad pension, dels göra en prognos för den samlade pensionen. Läsaren fyller bland annat i ekonomiska uppgifter om sig själv samt procentuell avkastning. Läsaren kan välja mellan 0 procents till 20 procents årlig avkastning.

• **Individuell samlad pensionsinformation**

- *Max Matthiessen, Monetar Pensionsförvaltning, Solidar Fondservice, Swedbank, Svensk Fondservice och Söderberg & Partners*

Genom att kunden ger företaget fullmakt att hämta in relevanta uppgifter kan företaget i sin tur ge kunden en sammanställning av till exempel tjänstepension, privat pensions-sparande, sjukförsäkring och livförsäkring. Denna tjänst erbjuder *Max Matthiessen, Monetar Pensionsförvaltning, Solidar Fondservice, Swedbank, Svensk Fondservice och Söderberg & Partners*.

- **Förvaltningstjänst för annat sparande än premiepensionen**

Många av företagen erbjuder fonder för placeringar av tjänstepensionsförsäkringar, privata pensionsförsäkringar och övrigt fondförsäkringssparande. En del av företagen erbjuder även förvaltningstjänst för dessa försäkringar.

Flera av företagen erbjuder även rådgivning, juridiska mallar samt en överblick av den totala privata ekonomiska situationen.

- **Andra avgifter**

Många av de företag som ingår i kartläggningen har försäkringsförmedlare som försäljningskanal. Pensionsmyndigheten vet inte om dessa förmedlare tar ut extra avgifter av kunderna för sina tjänster.

Swedbank tar inte ut någon avgift för förvaltningstjänst för de fond-i-fonder koncernen har på Pensionsmyndighetens fondtorg. Däremot kan man köpa en rådgivningstjänst för att få hjälp med bland annat placeringen av hela sitt privata kapital, inklusive premiepensionen. Avgiften varierar från 39 kr/månad till 165 kronor/månad (468/kr/år – 1 980 kr/år), beroende på bland annat kundens ekonomiska förhållanden och tjänstens innehåll. Ju högre avgiften är, desto fler tjänster ingår.

Bilaga 4 – Förvaltningsbolagens fonder per 26 juni 2012

Bolag	Extra avgift per år	Fond	Fond-i-fond	Prest.-baserad avgift	Fond-avgift, netto ¹¹	Fond-avgift, brutto (TER)
Advisor	595 kr	?				
Aktiva fonder	-	Aktiva Fonder SICAV - Global Tillväxt	Ja		0,97	2,47
		Aktiva Fonder SICAV - Global Stabil	Ja		0,53	1,24
Avanza	-	Avanza Zero			0	0
Cicero Fonder	-	Cicero World Asset Selection	Ja		0,98	2,51
		Cicero World 0-50			0,76	1,9
		Ytterligare 3 fonder sedan längre tid tillbaka				
Festival Fondservice	-	-				
Festival Pension	-	Investerar bara i Independents fonder				
Fondbytesprogrammet	-	Fondbytesprogrammet 0-50			0,87	2,29
		FBP Opportunities Flexible	Ja	Ja	1,11	3
		FBP Pension Variabel	Ja	Ja	1,11	3
Indecap	660 kr	Indecap Fondguide 1	Ja		1,22	3,6
		Indecap Fondguide 2	Ja		1,22	3,6
Independent Investment Group	-	Independent Fonddoktor			1,1	2,85
		Independent Free 100	Ja		1,08	2,81
		Independent Free 70	Ja		0,96	2,47
		Independent Kameleont			1,33	3,54
JP Fondval	-	JP Global Trend	Ja		0,94	2,77
Max Mathiessen	-	Navigera Aktie	Ja		0,83	2,24
		Navigera Balans	Ja		0,79	2,1
		Navigera Tillväxt	Ja		0,85	2,3
Monetar Pensionsförvaltning	399 kr	Monyx SEK Bond Index Saving			0,21	0,76
		Monyx BRICA			0,6	3,2
		Monyx Euro Stoxx 50			0,33	1,14

¹¹ Fondavgiften är den avgift som fondbolaget eller värdepappersbolaget tar ut för att täcka kostnaderna för förvaltning av fonden. Avgiften anges i procent av fondandelarnas värde. Pensionsmyndigheten använder Fitzrovia's definition av TER, Total Expense Ratio, som underlag för beräkning av prisreduktion. I TER ingår fondens samtliga kostnader för föregående år, förutom transaktions- och räntekostnader, valutakursförluster och kupongskatt. Storleken på prisreduktionen beror dels på fondens TER, dels på Pensionsmyndighetens totala innehav i fondbolagets fonder. Rabatterad TER kallas fondavgift. Myndigheten beräknar och fakturerar prisreduktionen kvartalsvis, i efterhand. Pengarna till premiepensionsspararna fördelas sedan av Pensionsmyndigheten en gång per år. När myndigheten presenterar den rabatterade TER i fondinformation till pensionsspararna, benämns den fondavgift. Begreppet TER ersätts under år 2012 med "Årlig avgift" där den resultatbaserade avgiften lyfts ut och särredovisas.

2012-09-19

36 (39)
 PID119386
 Dok.bet. 1.0
 Version VER 2012-257
 Dnr/ref.

Bolag	Extra avgift per år	Fond	Fond-i-fond	Prest.-baserad avgift	Fond-avgift, netto ¹¹	Fond-avgift, brutto (TER)
		Monyx Global Opportunities			0,46	2,22
		Monyx Nordic Small Caps		Ja	0,37	1,74
		Monyx Short-term Euro Interest Saving			0,18	2,87
		Monyx Short-term SEK Interest Saving			0,18	0,52
		Monyx Strategi Balanserad	Ja		0,48	1,88
		Monyx Strategi Nya Marknader	Ja		0,68	2,93
		Monyx Strategi Ränta			0,26	1,01
		Monyx Strategi Sverige/Världen	Ja		0,56	2,31
		Monyx Strategi Trygghet	Ja		0,42	1,59
		Monyx Strategi Världen	Ja		0,6	2,54
		Monyx Sweden Top 30			0,33	0,94
Naventi	-	Naventi Balanserad	Ja		0,89	2,25
		Naventi Offensiv	Ja		0,89	2,25
		Naventi Offensiv Tillväxt	Ja		0,89	2,25
		Naventi Aktie	Ja		0,89	2,25
		Naventi Defensiv	Ja		0,62	1,5
Nordnet	-	Nordnet Aktieindex Sverige			0,2	0,32
		Nordnet Räntheindex Sverige			0,12	0,17
Prognosia	896 kr	Prognosia Galaxy	Ja		0,8	2,52
		Prognosia Supernova	Ja		0,83	2,64
Solidar Fondservice	595 kr	Solidar Fonder Aggressiv	Ja	Ja	0,15	0,15
		Solidar Fonder Etisk	Ja	Ja	0,55	1,5
		Solidar Fonder Flex 100	Ja	Ja	0,15	0,15
		Solidar Fonder Flex 40	Ja	Ja	0,17	-
		Solidar Fonder Flex 70	Ja	Ja	0,15	0,16
		Solidar Sicav - Global Fokus	Ja	Ja	0,64	1,94
		Solidar Sicav - Global Tillväxt	Ja	Ja	0,66	2,04
		Systematiska Covered Call			0,7	2,02
		Systematiska Sverige			0,55	1,5
		Solidar Fonder Aggressiv Plus	Ja	Ja	0,19	-
		Solidar Fonder Etisk Plus	Ja	Ja	0,19	-
		Solidar Fonder Flex 100 Plus	Ja	Ja	0,19	-
		Solidar Fonder Flex 40 Plus	Ja	Ja	0,19	-
		Solidar Fonder Flex 70	Ja	Ja	0,19	-
Swedbank	-	56 fonder				
Söderberg&Partners	-	Söderberg&Partners Trygghet 75 PM	Ja		1	2,98
		Söderberg&Partners Trygghet 80 PM	Ja		0,98	2,94
Svensk Fondservice	679 kr	Svensk Fondservice Balanserad	Ja		0,9	3

2012-09-19

37 (39)
Dok.bet. PID119386
Version 1.0
Dnr/ref. VER 2012-257

Bolag	Extra avgift per år	Fond	Fond-i-fond	Prest.-baserad avgift	Fond-avgift, netto ¹¹	Fond-avgift, brutto (TER)
		Svensk Fondservice Maximal	Ja		0,9	3
		Svensk Fondservice Offensiv	Ja		0,9	3

Bilaga 5 – Frågor och synpunkter om rådgivnings- /förvaltningstjänster 2012

Frågor och synpunkter som inkommit till Pensionsmyndighetens (PM:s) kundservice avseende rådgivnings- och förvaltningstjänster (RF).

Frågor och synpunkter om RF	Dec -11	Jan -12	Feb -12	Mar -12	Apr -12	Maj -12	Jun -12	Jul -12	Summa Jan-jul
Allmänna frågor om rådgivnings-/Förvaltningstjänster (RF)	229	202	182	276	192	176	119	118	1 265
Har avslutat	9	1	1	11	-	65	57	1	136
Svårt få kontakt med RF	2	7	7	2	-	-	1	1	18
Vill lämna koden (tror PM är RF)	87	75	71	108	86	128	98	94	660
RF säger sig ringa från/samarbete med PM	1	2	-	8	4	2	5	1	22
Ringt fel – skulle till RF	90	71	64	104	79	65	54	27	464
Tror att PM är ett RF	28	35	15	39	16	22	16	19	162
Sagt upp avtal/tackat nej/inte sagt ja men får räkning	4	2	4	22	1	2	3	3	37
Allmän info om fonder/koder	9	8	6	7	3	5	5	3	37
Kunden missnöjd med stopp för massfondbyte/Speglingstjänst	-	4	3	2	1	-	-	-	10
Tidigare RF byter fortfarande fonder/beställer kod	-	2	-	-	-	-	-	3	5
Vem beställer kod/koder?	25	37	43	57	42	32	36	26	273
Dåligt att vem som helst kan beställa kod	2	-	2	1	-	1	4	-	8
Har jag ett RF/vilket RF har jag?	6	8	4	7	1	3	5	7	35
Hur gör jag för att avsluta samarbetet med RF?	73	86	59	95	76	-	-	31	347
Vilket RF är det som ringt mig?	8	6	3	8	6	4	6	2	35
Hur sköter sig RF?/Missnöjd med RF	-	2	1	-	3	3	2	2	13
RF säger sig se valda fonder/säger sig kunna påverka hela pensionen, inte enbart premiepensionen/vill tvinga kund förlänga avtal/aggressiv marknadsföring	2	-	5	-	4	2	1	1	13
Allmän info om stopp för massfondbyte	12	-	-	-	-	-	-	-	0
Summa	587	548	470	747	514	510	412	339	3 540

